

Centrum dobrovoľníctva, Katedra pedagogiky a Katedra sociálnej práce
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Záverečná správa z výskumného projektu

Autonómia mládeže na Slovensku ako multidimenzionálny jav

Vedúca projektu: Mgr. Lívia Nemcová, PhD.
Riešitelia projektu: PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD.
Doc. PaedDr. Peter Jusko, PhD.
PhDr. Patrícia Zolyomiová, PhD.
Odborný konzultant: doc. PhDr. Ivan Kusý, PhD.

Výskum je realizovaný vďaka finančnej podpore Ministerstva školstva Slovenskej republiky (Odbor detí a mládeže) a Iuventy - Slovenského inštitútu mládeže.

Obsah správy

1. Mládež	3
2. Autonómia mládeže – základné vymedzenie	3
2.1. Autonómia mládeže v kontexte prechodu z obdobia detstva do dospelosti	
3. Autonómia mládeže ako jedna z priorít mládežníckej politiky	8
3.1. Autonómia mládeže ako priorita európskej mládežníckej politiky	8
3.2. Autonómia mládeže ako priorita slovenskej mládežníckej politiky	10
4. Projekt reprezentatívneho výskumu	11
4.1. Predmet výskumu	11
4.2. Cieľ výskumu	11
4.3. Objekt výskumu a výskumná vzorka	11
4.4. Výskumné hypotézy	12
4.5. Metodika výskumu	12
5. Empirické zistenia o autonómii mladých ľudí na Slovensku	12
5.1. Autonómia v oblasti financií	12
5.2. Autonómia v oblasti bývania	19
5.3. Autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva	25
5.4. Relatívna autonómia	31
5.5. Subjektívna autonómia	37
5.6. Autonómia v oblasti financií a autonómia v oblasti bývania	39
5.7. Autonómia v oblasti bývania a autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva	40
5.8. Relatívna autonómia a autonómia v ostatných oblastiach	41
5.9. Subjektívna autonómia a objektívna autonómia v jednotlivých oblastiach	43
6. Zhrnutie	47

1. Mládež

V kontexte teoretických reflexií i praktických aktivít sa stretávame s rôznym vekovým ohraničením obdobia mládeže.

Štatisticky a podľa administratívnych inštitúcií sú mladí ľudia klasifikovaní ako veková skupina medzi 15 a 29 rokom. Ale je stanovené, že táto veková skupina sa môže meniť na základe geografického kontextu alebo historických období.

Podľa Zákona o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z.¹ je mládež skupina najmenej troch mládežníkov a mládežník je osoba, ktorá dovŕšila vek najviac 30 rokov, teda spodná veková hranica nie je tu priamo daná.

V našom výskume sme sa rozhodli vymedziť mládež ako mladých ľudí vo veku od 20 do 34 rokov. Vychádzali sme z klasifikácie päťročných vekových skupín, ktoré sú aplikované vo väčšine európskych výskumov. Hornú vekovú hranicu sme stanovili vyššie, ako je používané vymedzenie mládeže za účelom sledovania zmien v autonómii vo vyšších vekových kategóriách.

2. Autonómia mládeže - základné vymedzenie

Koncept autonómie mládeže sa v súčasnosti stáva aktuálnym najmä vo vzťahu k tvorbe rámcov mládežníckej politiky. V teoretických reflexiách nachádzame niekoľko definícií autonómie. Možno pritom konštatovať, že autonómia, tak ako aj iné fenomény vo vzťahu k mládeži, má výrazný multidisciplinárny rozmer. Zaoberajú sa ňou psychológia, sociológia, pedagogika, sociálna práca, kriminológia, politológia a iné vedné disciplíny. Každá z nich koncept autonómie definuje zo svojho uhla pohľadu, zároveň sa však mnohé teoretické a empirické reflexie tejto problematiky navzájom prelínajú.

Ako konštatuje V. Ciccheli, mládež môžeme dnes vnímať ako objekt výskumu ale aj ako objekt politickej intervencie. Mnohé výskumné témy a otázky v súčasnosti sú konštruktom verejných rozhovorov a politických rozhodnutí. Úlohou výskumu je pritom prispievať bližšie k ich objasneniu ako sociálnych fenoménov. Tak dochádza k úzkemu spojeniu medzi poznáním a politickými rozhodnutiami. Jednou z tém, ktorá sa v spojení s mládežou stáva kľúčovou, je autonómia. Ako autor konštatuje, definícia autonómie vo všeobecnosti závisí na sociálnej naliehavosti otázky, ktorú v súvislosti s autonómiou skúmame. **Autonómia** je preto najčastejšie definovaná ako **umožňujúca mladým ľuďom:**

- a) **zvládnuť proces prechodu do dospelosti, ktorý bol skomplikovaný zmenami na trhu práce a infláciou kvalifikačných potrieb;**
- b) **zmenšiť ich závislosť na ich pôvodných rodinách, ak sú študentmi alebo nezamestnanými;**
- c) **rozvíjať ich psycho-sociálnu zrelosť, ktorá ich ochraňuje pre všetkými druhmi epidemiologických a zdravotných rizík;**

---

¹ Zbierka zákonov č. 282/2008 Zákon o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. In.: www.zbierka.sk 27.11.2008, 9,00 hod.

- d) povzbudiť ich, aby prispievali k osobným a/alebo sociálnym projektom s vplyvom na humanitárne otázky, otázky solidarity, umenia a životného prostredia a starali sa o ich naplnenie.²**

Užšie vymedzenie autonómie sa spája s dosiahnutím finančnej nezávislosti mladých ľudí. Odborníci a odborníčky však konštatujú, že medzi autonómiou a nezávislosťou existuje rozdiel.³ Nezávislosť sa vzťahuje spôsob, akým sa jednotlivec môže vďaka jeho vlastným zdrojom stať menej závislým na rodine a priateľoch. Kým autonómia je viac podobná myšlienke individuálnej kontroly bezprostredného sveta jednotlivca. Autonómia a nezávislosť sú však samozrejme faktory, ktoré sa navzájom ovplyvňujú.

Širšie vymedzenie autonómie zdôrazňuje jej viaceré aspekty a faktory, ktoré ju ovplyvňujú, chápe ju ako komplexnú otázku a v praktickej rovine ju spája s rôznymi druhmi politik.

Podrobnú definíciu autonómie mládeže nachádzame v dokumente **Policy Paper on Youth Autonomy**, ktorý bol vypracovaný Európskym fórom mládeže. Definícia zahrnutá v tomto dokumente bola aplikovaná aj do ďalších rámcov mládežníckej politiky na európskej úrovni.

Ako sa v dokumente konštatuje, v súčasnosti neexistuje konsenzus v používaní pojmu autonómia. Širší koncept však okrem nezávislosti - ktorá sa vzťahuje primárne k finančným faktorom - zahŕňa tiež schopnosť osoby formovať svoj vlastný život. Autonómia pozostáva z ekonomických, sociálnych a demokratických aspektov a participácia mladých ľudí v spoločnosti je pre jej rozvoj dôležitá, nakoľko umožňuje mladým ľuďom prejavovať sa a prevziať svoju občiansku zodpovednosť. Na základe týchto konštatovaní bola prijatá definícia autonómie, ktorá znie:

Autonómia je situácia, v ktorej majú mladí ľudia nevyhnutnú podporu, zdroje a príležitosti vybrať si žiť svoj život nezávisle, organizovať ho, plne sociálne a politicky participovať vo všetkých sektoroch každodenného života a prijímať nezávislé rozhodnutia.⁴

Európsky rámec mládežníckej politiky (European Framework for youth policy) definuje autonómiu ako príležitosť pre nezávislý život mladých ľudí, pričom ako **elementy autonómie** uvádza:

- prístup k vzdelávacím príležitostiam,
- integráciu na trh práce,
- podmienky umožňujúce založenie rodiny,
- prístup k sociálnej podpore,
- nezávislé bývanie,
- do autonómie zahŕňa aj slobodu od iných reštrikcií a sociálnych tlakov k autonómnemu individuálnemu životu, stereotypných genderových rolí, sexuálneho zneužívania, nátlaku, diskriminácie atď.

---

² CICHHELLI, V.: Some paradoxes in the analysis of youth autonomy in a society with strong knowledge circulation.

³ Pozri napr.: Autonomy for Young People. Report on the ETUC Youth Working Seminar. Brussels 11 and 12 September 2002

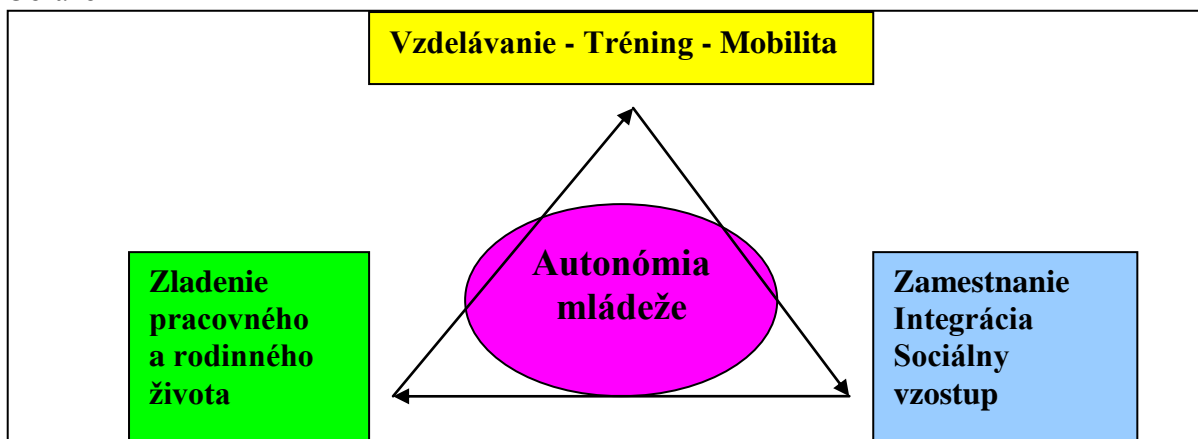
⁴ (From the European Youth Forum Policy Paper on Youth Autonomy adopted at the European Youth Forum Council of Members in Brussels, Belgium, 2004)

Európsky pakt mládeže (European Youth Pact) chápe autonómiu v kontexte troch kľúčových bodov:

1. k dosiahnutiu finančnej autonómie, potrebujú mladí ľudia v prvom rade byť vybavení vedomosťami, ktoré zodpovedajú potrebám znalostnej ekonomiky;
2. autonómia znamená mať právo na možnosť. Potrebujeme mať možnosť byť integrovaný na trh práce ako zamestnanci, alebo ako mladí podnikatelia a potrebujeme viac štandardizovaných a uznávaný systém pracovných školení;
3. posledné pre udržanie si autonómie je úspešné kombinovanie pracovného a rodinného života.

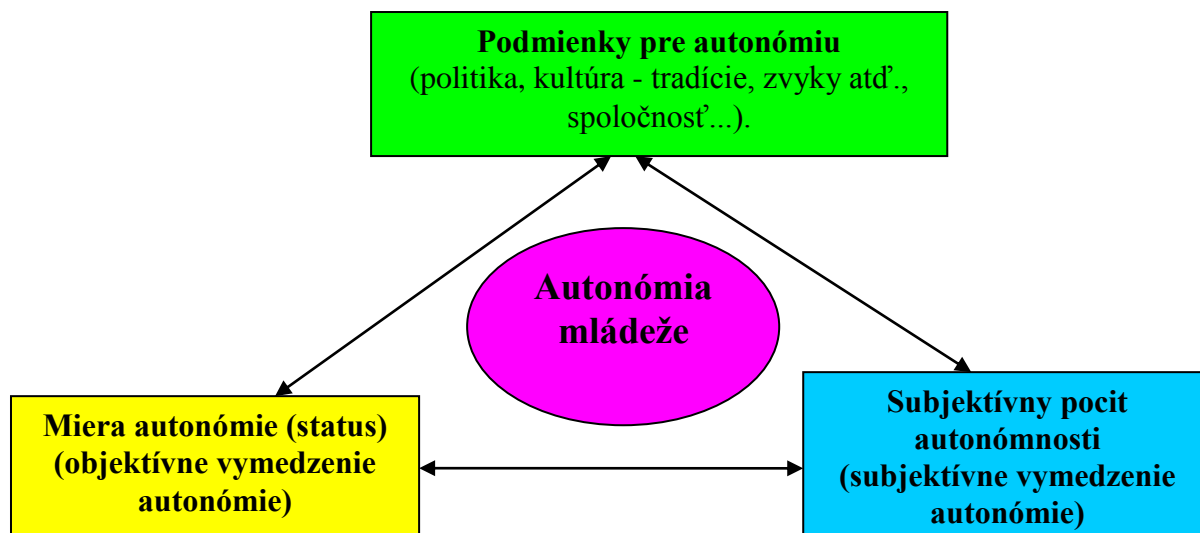
V tejto súvislosti naznačuje, akým spôsobom spolu jednotlivé body súvisia (Obrázok 1), pričom kombinácia týchto aspektov by mala podporiť mladých ľudí k tvorbe nezávislých rozhodnutí.

Obrázok 1

Cez vzdelávanie, tréning a mobilitu - môžu mať ľudia nevyhnutnú podporu a zdroje, na to, aby boli autonómni. Cez zamestnanie, integráciu a sociálnu podporu - môžu mať mladí ľudia príležitosti vybrať si žiť nezávisle. Mládež môže viesť svoj vlastný život pokiaľ zladí pracovný a súkromný život, pretože tým môže využívať možnosti pre plnú sociálnu a politickú participáciu vo všetkých sektoroch každodenného života. (Obrázok 2)

Obrázok 2

Preto v tejto súvislosti, ak sa chceme zaoberať autonómiou mladých ľudí, môžeme uvažovať v nasledovných rovinách:

- a) **aké podmienky majú mladí ľudia, aby mohli byť autonómni, pričom tieto podmienky môžeme hľadať v:**
  - a) makroprostredí - nástroje a opatrenia, ktoré podporujú autonómiu mladých ľudí v rámci európskej a národnej mládežníckej politiky, kultúra, ...
  - b) lokálnom prostredí - vidiek/mesto,....
  - c) mikroprostredí- rodina, rovesnícke skupiny...
- b) **aká je reálna miera ich autonómie v jednotlivých segmentoch ich každodenného života a aké faktory ju ovplyvňujú**
- c) **aký je subjektívny pocit autonómnosti - nakoľko sa mladí ľudia sami cítia byť autonómni.**

2.1. Autonómia mládeže v kontexte prechodu z obdobia detstva do dospelosti

Začiatok obdobia mládeže je spájaný s biologickými charakteristikami, t.j. nadobudnutím plnej reprodukčnej zrelosti a postupným ukončovaním telesného rastu, v priebehu tejto vývojovej etapy sú dôležité psychologické charakteristiky (napr. nadobudnutie osobnostnej identity) a v závere získavajú na význame sociálne charakteristiky ako je najmä ukončenie školského vzdelávania a nástup do zamestnania.

Mládežnícke obdobie je pomerne širokým obdobím vymedzeným priestorom medzi detstvom a dospelosťou. Toto obdobie je charakteristické špecifickými znakmi, ktoré mladý človek postupne nadobúda (P. Macek, 2003, s.17):

- prijatie vlastného tela, t.j. prebiehajúcich alebo ukončených fyzických zmien, dosiahnutia pohlavnej zrelosti a prijatia pohlavnej roly,
- kognitívna komplexnosť, t.j. schopnosť flexibilného a abstraktného myslenia a schopnosť aplikovať intelektový potenciál v bežnej každodennej skúsenosti,
- uplatnenie emocionálneho potenciálu vo vrstovníckych vzťahoch, schopnosť a zručnosť vytvárať a udržiavať vzťahy s vrstovníkmi oboch pohlaví,

- postupné získavanie ekonomickej nezávislosti a smerovanie k určitým sociálnym istotám, ktoré s ňou súvisia, napr. k voľbe povolania, k získaniu profesijnej kvalifikácie a pod.
- vytvorenie predstavy o budúcich prioritách v dospelosti, dôležitých osobných cieľoch a štýle života, ujasnenie hierarchie hodnôt, reflexia a stabilizácia vlastného vzťahu k svetu a k životu.

Obdobie mládeže v sebe zahŕňa z hľadiska ontogenetickej psychológie dve vývinové obdobia:

- obdobie adolescencie (15 – 20 rokov),
- obdobie mladej dospelosti (20 – 35 rokov).

Hlavnou úlohou oboch období je poskytnúť mladému človeku čas a možnosť, aby dosiahol predpoklady stať sa dospelým vo všetkých oblastiach.

Začiatok dospelosti nie je spojený a jednoznačne vymedzený nejakým špecifickým medzníkom či rituálom. Jediným definovateľným faktorom dospelosti je plnoletosť. Za najvýznamnejšie psychické znaky dospelosti možno považovať samostatnosť, relatívnu slobodu vlastného rozhodovania a správania sa, spojenú so zodpovednosťou vo vzťahu k druhým ľuďom, so zodpovednosťou za svoje rozhodnutia a činy. Dosiahnutie dospelosti signalizuje ochota prijať a schopnosť zvládnuť určité vývojové úlohy:

- profesná rola;
- stabilné partnerstvo (resp. manželstvo);
- rodičovstvo.

Ide o proces osamostatňovania a rozvoja identity, o postupné vyrovnanie vzťahov s rodičmi (mladý človek dosiahol istý stupeň samostatnosti, osvojil si zrelšie spôsoby správania sa a nemá potrebu reagovať demonštratívne). Súčasťou vytvárania identity mladého človeka je najmä vzťah k niekomu inému (človeku alebo skupine), stotožnením sa s ním/nimi sa definuje i svojou príslušnosťou k nejakej skupine, v ktorej sa identifikuje. Mladí ľudia si vytvárajú svoju vlastnú kultúru, ktorá je sprevádzaná slobodou, voľnosťou a experimentovaním, ale nie zodpovednosťou. V tomto období sa mení i postoj k budúcnosti, k budúcim možnostiam sa cíti slobodný. Pre identitu sú významné partnerské vzťahy. Nástup dospelosti v tejto oblasti je charakterizovaný schopnosťou dosiahnuť vzťahovú intimitu.⁵

Vekové obdobie mládeže je obdobím prechodu z detstva do dospelosti. Autonómiu mládeže a zmeny v tejto oblasti pritom môžeme analyzovať najmä v tomto kontexte.

Prechod z detstva do dospelosti obsahuje tradične:

- 1. prechod z ekonomickej závislosti k ekonomickej nezávislosti, obvykle spojený s prechodom zo školy do práce**
- 2. prechod z rodičovského domova k samostatnému bývaniu**
- 3. prechod z role dieťaťa k roli partnera a rodiča.**

Načasovanie týchto prechodov ako aj ich formy a vzory prechádzajú v poslednom období významnými zmenami a možno konštatovať, že variujú vo vzťahu k miestu aj času. Viacero výskumov a správ týkajúcich sa mládeže konštatuje, že prechod z obdobia detstva do dospelosti sa predlžil a prebieha v rozličných fázach. Ako uvádza aj Európsky pakt mládeže vychádzajúc z výskumných zistení, štandardná cesta zo školských lavíc k zamestnaniu a budovaniu rodiny je čoraz zložitejšia, nepriama, nepredvídateľná a zraniteľná.

⁵ VÁGNEROVÁ: Vývojová psychológia.

Prechod z detstva do dospelosti je rôzny v jednotlivých častiach Európy, v rurálnych a mestských oblastiach a líši sa vzhľadom na sociálne zázemie, etnickú príslušnosť, kultúru, náboženstvo, pohlavie a sociálne a ekonomické podmienky. Štúdia Rady Európy na tému sociálnej situácie mladých ľudí v Európe dostala, odrážajúc túto heterogenitu, výstižné pomenovanie “Skúmanie mozaiky európskej mládeže” (2002).

Zložitý a roztrieštený charakter prechodu z detstva do dospelosti plynie z mnohých zmien v životoch mladých ľudí.

Dnešní mladí ľudia majú viac dostupných možností, ako si budovať životnú kariéru, širšiu paletu možností vzdelania, dokonca v zahraničí, možnosti kvalifikovať sa prostredníctvom neformálneho vzdelávania, kombinovaním práce, štúdia a dokonca aj aktivitami vo voľnom čase. Výskumníci hovoria o “individualizácii”, potrebe experimentovania s pracovnými skúsenosťami a dokonca aj spôsobmi vzdelávania pre určenie kariéry v profesii, ktorá by najvhodnejšie spĺňala požiadavky jednotlivca. Striedanie pracovných miest mladých ľudí môže spôsobovať aj značná neistota pracovných trhov. Práve kvôli krehkosti pracovnej dráhy mladých ľudí sa profesný rast nesmie brať ako samozrejmosť, možný je aj spätný postup (backtracking) (Supporting young people: principles, policy and practice, H. Williamson 2002, p33/ Podpora mladých ľudí: princípy, politika a prax).

3. Autómia mládeže ako jedna z priorít mládežníckej politiky

Problematiku autonómie mládeže nachádzame rozpracovanú ako jednu z priorít či problémových oblastí života súčasnej mládeže vo viacerých dokumentoch vzťahujúcich sa k mládežníckej politike na Európskej i národnej úrovni.

3.1. Autómia mládeže ako priorita európskej mládežníckej politiky

Biela kniha Európskej komisie o mládeži⁶ uvádza rozvoj autonómie mladých ľudí medzi štyrmi kľúčovými myšlienkami, ktoré vyšli z procesu konzultácií vedúcich k tvorbe Bielej knihy. V tejto súvislosti sa v tomto dokumente konštatuje, že *pre mladých ľudí je autonómia základnou požiadavkou*. V tomto smere sa jedná o *komplexný problém*, ktorý si vyžaduje multidisciplinárne vedomosti a riešenia si okrem mládežníckej politiky vyžadujú zapojenie mnohých ďalších politických stratégií (zamestnanie, rodina, sociálna ochrana, zdravie, doprava, justícia a vnútorné záležitosti).

Európsky rámec mládežníckej politiky uvádza, že ciele mládežníckej politiky Rady Európy upozorňujú na to, že úlohou spoločnosti je v prechodnom období mladosti “umožniť mladým ľuďom byť aktívnymi občanmi v spoločnosti ako aj v pracovnom živote” (CDEJ 2003 (16), p. 12). Aktívne občianstvo si vyžaduje autonómiu v rozvíjaní a vyjadrovaní vlastných myšlienok a identity. Preto by mládežnícka politika mala “presadzovať dosiahnutie autonómie (mladých ľudí)” (CDEJ 2003 (16) a Vyhlásenie Šiestej konferencie ministrov zodpovedných za mládež v Solúne, 2002) a “pomáhať mladým ľuďom k autonómii, zodpovednosti, tvorivosti, zmyslu pre povinnosť a záujmu o druhých” (CDEJ 2003 (16)). Autonómia mladých ľudí musí odrážať a preberať hodnoty ako sú pluralitná demokracia, ľudské práva, sociálna spravodlivosť, rovnaké príležitosti, spoločenská súdržnosť, solidarita a mier. Stupeň autonómie je takisto nevyhnutnou podmienkou pre získanie vedomostí, zručností a postojov

⁶ Biela kniha Európskej komisie o mládeži - Nový impulz pre európsku mládež

potrebných pre integráciu do spoločnosti. “Integráciou do spoločnosti” sa myslí integrácia do pracovného trhu, aktívna účasť na rozvoji občianskej spoločnosti, aktívna participácia na živote spoločnosti a inštitucionálnej demokracii.

V dokumente **Policy Paper on Youth Autonomy** prijatom Európskym fórom mládeže v apríli 2004 v Bruseli sa konštatuje, že mnoho existujúcich dokumentov týkajúcich sa mládežníckej politiky obsahuje návrhy a požiadavky, ktoré by mali pomôcť mladým ľuďom dosiahnuť väčšiu mieru autonómie. Dokument však zdôrazňuje tie, ktoré sú kľúčové vo vzťahu k podpore autonómie mládeže, a to najmä:

- **V oblasti vzdelávania** je kľúčovou potrebou zabezpečiť voľný prístup k vzdelaniu na všetkých stupňoch a zároveň zabezpečiť granty pokrývajúce náklady na bývanie, aby sa mladí ľudia mohli stať autonómymi v nižšom veku a rozvíjajúce rovnaký prístup k vzdelaniu pre všetkých. Občianske vzdelávanie by malo byť realizované komplexným spôsobom vedúcim k aktívnemu občianstvu a rozvíjajúcim u mladých ľudí zručnosti, ktoré im umožnia vyberať si, prijímať rozhodnutia a byť zodpovednými za ich vlastný život.
- Viac špecifické **politiky trhu práce** vo vzťahu k mladým ľuďom by sa mali vyrovnávať s nezamestnanosťou mladých ľudí, zlými pracovnými podmienkami a nízkymi pracovnými príjmami. V Európskej únii by sa mali stať zvyšujúca miera zamestnanosti a podpora podnikania mladých ľudí ako súčasť Európskej stratégie zamestnanosti centrálnymi. Zavádzanie minimálnych miezd pre mladých ľudí a istejšie pracovné podmienky sú tiež kľúčovými pri zabezpečení autonómie.
- Rozvoj istej siete **sociálnej ochrany** pre mladých ľudí by mal dať mladým ľuďom právo na využívanie benefitov sociálneho zabezpečenia a umožniť im byť autonómymi aj v prípade nezamestnanosti.. Zároveň by mal poskytnúť podporu pri často nestabilnom prechode zo školy do zamestnania.
- Zlepšiť poskytovanie dotovaného **bývania** a **dopravy** pre mladých ľudí. Špecifické prístupy vo vzťahu k mladým ľuďom sú v tejto oblasti nevyhnutnosťou, aby mladí ľudia mohli žiť autonómnejšie, napríklad podpora nízkonákladového alebo dotovaného bývania pre mladých ľudí a širší prístup k zlacnenej doprave pre študentov, ale aj mladých ľudí s nízkymi príjmami.
- Väčšia **mobilita** umožní mladým ľuďom využívať príležitosti bez geografických obmedzení. Uľahčiť mladým ľuďom zmenu ich adresy v legálnych podmienkach je rozšírením ich príležitostí.
- Samozrejme je dôležité, aby mladí ľudia boli **informovaní** o tom, ako môžu využiť rozličné nástroje na to, aby sa mohli stať viac autonómymi a aby mohli uplatniť svoje práva a využiť príležitosti.

Európska komisia 27. apríla 2009 prijala **novú stratégiu Európskej únie pre mládežnícku politiku v rámci prichádzajúcej dekády nazvanú „Mládež - investovanie a posilnenie“**. Nová stratégia chápe mládež ako prioritu sociálnej vízie Európskej únie a konštatuje, že v súčasnej kríze je potrebné podporiť mladý ľudský kapitál. Stratégia navrhuje novú, silnejšiu otvorenú metódu koordinácie, prijíma medzisektorový prístup a sústreďuje sa na dlhodobé úsilie v oblasti posilnenia postavenia mladých ľudí. Mladých ľudí vníma ako rozhodujúci zdroj, ktorý sa môže mobilizovať s cieľom dosiahnuť vyššie sociálne ciele.

Ako uvádza nová stratégia, v rámci širokých konzultácií v celej Európe sa identifikovali nasledujúce špecifické výzvy, ktoré majú spomedzi problémov mladých ľudí najvyššiu prioritu: vzdelávanie, zamestnanosť, sociálne začlenenie a zdravie. Európska mládež potrebuje byť vybavená na to, aby mohla využiť príležitosti ako občianska a politická participácia, dobrovoľníctvo, kreativita, podnikavosť, šport a globálne zapojenie. Problémy

vo vzdelávaní, zamestnanosti, začlenení a zdraví spojené s problémami v oblasti financií, bývania či dopravy sťažujú mladým ľuďom cestu k *autonómii*, situácii, keď majú k dispozícii prostriedky a príležitosti riadiť svoje vlastné životy, plne participovať v spoločnosti a nezávisle sa rozhodovať. Na základe súčasných poznatkov o situácii mládeže vychádzajúcich najmä zo Správy Európskej únie o mládeži publikovanej v apríli 2009 je nová stratégia založená na troch všeobecných a prepojených cieľoch:

- vytvoriť viac príležitostí pre mládež vo vzdelávaní a zamestnaní;
- zlepšiť prístup a plnú participáciu mladých ľudí v spoločnosti;
- podporovať vzájomnú solidaritu medzi spoločnosťou a mladými ľuďmi.

V rámci každého cieľa sa navrhujú dve alebo tri oblasti činností s čiastkovými cieľmi na prvé tri roky 2010 - 2012 a každá oblasť obsahuje súbor možných špecifických opatrení, ktoré môžu podniknúť členské štáty a/alebo Komisia. Mnohé z týchto opatrení sa týkajú aj podpory autonómie mladých ľudí.

3.2. Autonómia mládeže ako priorita slovenskej mládežníckej politiky

Mládežnícka politika na Slovensku prešla za posledné roky významnými kvalitatívnymi zmenami. Zásadným v poslednom období bol pritom rok 2008, kedy boli prijaté tri základné dokumenty vo vzťahu k mládežníckej politike SR, a to:

1. *Zákon NRSR č. 282/2008 Z.z. o podpore práce s mládežou*, ktorý upravuje podporu práce s mládežou, jej financovanie, akreditáciu vzdelávacích zariadení v oblasti práce s mládežou a mládežnícke dobrovoľníctvo.
2. Dokument *Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008 - 2013* vymedzujúci 12 kľúčových oblastí mládežníckej politiky SR.
3. Programy finančnej podpory aktivít detí a mládeže na roky 2008 - 2013, ktoré boli vypracované a prijaté ako jedna z prioritných úloh Ministerstva školstva SR.

Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008 - 2013 definujú ciele, prioritné oblasti pôsobnosti štátu, samosprávy a iných subjektov vo vybraných oblastiach života detí a mládeže, pomenúvajú základné úlohy štruktúr podieľajúcich sa na ich vykonávaní a popisujú kroky, ktoré zabezpečia ich efektívne naplnenie.

Autonómiu mládeže nachádzame zakotvenú v tomto dokumente už pri cieľoch štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži. Cieľom štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži je posilnenie takej spoločnosti, ktorá deťom a mládeži:

- vytvorí podmienky pre zvyšovanie kvality života;
- zaistí sociálnu spravodlivosť, dostatok príležitostí a rovnosť šancí;
- priznáva právo na svoju vlastnú identitu, rôznorodosť a autonómiu;
- poskytuje príležitosti na zamestnanie, aktívne občianstvo a účasť zástupcov mládeže na spoločenskom a politickom živote.

Podrobnejšie rozpracovanie nástrojov, ako dosiahnuť tieto priority, nachádzame v kľúčových oblastiach mládežníckej politiky, ktorými sú:

- vzdelávanie;
- zamestnanosť;
- rodina;

- bývanie;
- participácia;
- informácie a komunikačné technológie;
- mobilita;
- životné prostredie;
- voľný čas;
- kultúra;
- zdravie a zdravý životný štýl;
- deti a mládež čeliaca zložitým životným situáciám a pochádzajúca zo znevýhodneného prostredia;
- sociálno-patologické javy a ich prevencia.

Je teda zrejme že pre podporu autonómie mládeže je nutná koordinácia medzi všetkými politikami zahŕňajúcimi zamestnanie, rodinu, bývanie, sociálnu ochranu, zdravie, transport, spravodlivosť.

4. Projekt reprezentatívneho výskumu

4.1. Predmet výskumu

Predmetom výskumu boli vybrané oblasti autonómie mládeže.

Autonómia mládeže je situácia, v ktorej majú mladí ľudia nevyhnutnú podporu, zdroje a príležitosti vybrať si žiť svoj život nezávisle, organizovať ho, plne sociálne a politicky participovať vo všetkých sektoroch každodenného života a prijímať nezávislé rozhodnutia.⁷

Autonómia mládeže ako príležitosť pre nezávislý život mladých ľudí zahŕňa viacero oblastí. Z nich sme pozornosť venovali:

- finančnej nezávislosti;
- autonómii v oblasti bývania - emancipácii od rodiny a prechodu k samostatnému bývaniu;
- autonómii v oblasti partnerstva a rodičovstva - rozhodnutiu založiť si rodinu a založenie rodiny;
- relatívnej autonómii - miera slobody v rozhodovaní a konaní v jednotlivých oblastiach života;
- subjektívnemu hodnoteniu autonómie mladých ľudí.

4.2. Cieľ výskumu

Cieľom výskumu bolo zistiť aká je úroveň autonómie mladých ľudí v sledovaných oblastiach a ako sú jednotlivé oblasti navzájom ovplyvnené. Na základe našich zistení bolo našim zámerom navrhnúť opatrenia týkajúce sa mládežníckej politiky smerujúce k podpore autonómie mladých ľudí.

---

⁷ (From the European Youth Forum Policy Paper on Youth Autonomy adopted at the European Youth Forum Council of Members in Brussels, Belgium, 2004)

4.3. Objekt výskumu a výskumná vzorka

Objektom výskumu boli mladí ľudia vo veku 20 až 34 rokov. Výskumnú vzorku tvorilo 1001 respondentov. Respondenti boli vybratí na základe kvótného výberu podľa výberových znakov: kraj, veľkosť bydliska (vidiek, mesto), vek, rod. Porovnanie základného a výberového súboru.

Výskumnú vzorku tvorili celkovo 1001 respondentov a respondentiek, z toho 532 žien (53,15 %) a 469 mužov (46,85 %). Z celkového počtu (1001) respondentov bolo 40,16 % vo veku od 20-24 rokov, 32,97 % vo veku od 25-29 rokov a najmenej 26,67 % bolo respondentov vo veku od 30-34 rokov.

Respondenti boli trvalým pobytom z 8 krajov SR – počtom zastúpené boli kraje približne rovnako (od cca. 110 – 140 respondentov z každého kraja). 40,56 respondentov bolo z vidieka a 59,44 z miest.

Najviac respondentov (497) malo ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou 49,65 % - úroveň vyšší sekundárny stupeň ISCED 3, potom nasledovali s počtom (217) 21,68 % respondenti so vzdelaním vysokoškolským so stupňom Mgr., Ing. - úroveň 2. stupeň terciárneho vzdelávania ISCED5, s počtom 162 čo je 16,18 % respondentov malo ukončené vysokoškolské vzdelanie úroveň Bc. – čiže 1. stupeň terciárneho vzdelávania ISCED 4, najmenej bolo respondentov so vzdelaním úroveň ISCED 6 (VŠ – PhD. a vyššie). No mali sme aj respondentov s ukončeným základným vzdelaním (11) 1,1 %.

4.4. Výskumné hypotézy

Hypotézy výskumu:

- H1** Dosahovanie autonómie mladých ľudí v sledovaných oblastiach súvisí s vybranými sociálno-demografickými charakteristikami: rod, vek, dosiahnuté vzdelanie, ekonomická aktivita, zdravotný stav, lokalita bývania a sociálne zázemie.
- H2** Dosiahnutie autonómie v oblasti financií je ovplyvňované integráciou na trh práce.
- H3** Dosiahnutie autonómie v oblasti financií má vplyv na dosiahnutie autonómie v oblasti bývania.
- H4** Dosiahnutie autonómie v oblasti bývania má vplyv na autonómiu v oblasti partnerstva a rodičovstva.
- H5** Relatívna autonómia mladých ľudí je ovplyvňovaná objektívnym dosiahnutím autonómie v jednotlivých oblastiach.
- H6** S rastom objektívne vymedzenej autonómie v jednotlivých oblastiach rastie hodnotenie subjektívneho pocitu autonómie.

4.5. Metodika výskumu

Prípravná etapa výskumu bola zameraná na štúdium odbornej literatúry a zdrojov týkajúcich sa riešenej problematiky. Využili sme literárnu metódu – štúdium knižnej a časopiseckej literatúry, legislatívnych a internetových prameňov s ich následným konspektovaním. Analyzovali sme najmä odborné články, ktoré sa zaoberali problematikou autonómie mladých ľudí a ktoré prezentovali výsledky rôznych výskumov v tejto oblasti. Na základe toho sme teoreticky vymedzili koncept autonómie mladých ľudí a seletovali sme oblasti, ktorým sa budeme venovať v ďalšej časti výskumu. Na základe teoretickej analýzy problematiky sme zostavili projekt výskumu.

Na zber empirických údajov sme využili dotazník vlastnej proveniencie. Zber empirických dát v rámci reprezentatívneho výskumu zabezpečila externá firma pomocou siete anketárov metódou osobných (face-to-face) štandardizovaných rozhovorov v termíne od novembra 2010 do januára 2011. Nahratie údajov do súboru SPSS, kvantitatívnu analýzu a štatistické spracovanie údajov zabezpečil člen riešiteľského tímu PhDr. Samuel Koróny, PhD. pomocou štatistického programu SPSS verzia 18. Na spracovanie empirických údajov sme použili metódy kvantitatívnej a kvalitatívnej analýzy. V závere sme zhrnuli výsledky výskumu a vyvodili odporúčenia pre prax.

V správe uvádzame len súvislosti, ktoré boli potvrdené štatisticky, nielen numericky. Ak bola hodnota použitých testov (p hodnota, sig.) väčšia ako 0,05, tak na základe našich údajov prijímame nulovú hypotézu, ktorá tvrdí, že dané dve otázky spolu nesúvisia. Ak je p hodnota (Sig.) menšia ako 0,05, potom zamietame nulovú hypotézu a teda dané dve otázky spolu súvisia.

Na veľkosť odchýlky medzi skutočnými a očakávanými početnosťami, ako aj na smer odchýlky poukazuje Adjusted Residual.

- Ak je jeho hodnota záporná, tak skutočná početnosť je menšia ako očakávaná.
- Ak je jeho hodnota kladná, tak skutočná početnosť je väčšia ako očakávaná.
- Absolútna hodnota čísla poukazuje na to, či zistený rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je signifikantný.
- Ak je Adjusted Residual väčší ako 2 tak rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je kladný a signifikantný na hladine $p < 0,05$ (v bunke je väčší počet, ako by mal byť).
- Ak je Adjusted Residual väčší ako 2,6 tak rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je kladný a signifikantný na hladine $p < 0,01$.
- Ak je Adjusted Residual väčší ako 3,3 tak rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je kladný a signifikantný na hladine $p < 0,001$.
- Ak je Adjusted Residual menší ako -2 tak rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je záporný a signifikantný na hladine $p < 0,05$ (v bunke je menší počet, ako by mal byť).
- Ak je Adjusted Residual menší ako -2,6 tak rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je záporný a signifikantný na hladine $p < 0,01$.
- Ak je Adjusted Residual menší ako -3,3 tak rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou je záporný a signifikantný na hladine $p < 0,001$.

5. Empirické zistenia o autonómii mladých ľudí na Slovensku

V tejto časti správy prezentujeme základné zistenia o autonómii mladých ľudí v sledovaných oblastiach: financie, bývanie, partnerstvo a rodičovstvo, miera slobody v rozhodovaní a konaní a subjektívna autonómia.

5.1. Autonómia v oblasti financií

Autonómia v oblasti financií – základné zistenia

Pri autonómii mladých ľudí v oblasti financií sme zisťovali aké sú zdroje ich súčasných príjmov, čo je najväčším zdrojom ich príjmov, aká je výška ich čistých mesačných príjmov a ako sú s ich finančnou situáciou spokojní. Posledný ukazovateľ sme zaradili aj k subjektívnej autonómii.

V oblasti financií sme objektívnu autonómiu rozdelili do troch skupín:

1. príjmy z vlastnej práce, grantov, vedeckých výskumov a aktivít – táto skupina predstavuje skupinu príjmov vyjadrujúcich dosiahnutie objektívne vymedzenej autonómie v oblasti financií, tzv. **nezávislé príjmy**
2. príjmy plynúce od rodičov a partnerov – t.j. predstavovala skupinu príjmov mladých ľudí, ktoré sú charakterizované **závislosťou na okruhu blízkych**
3. príjmy pochádzajúce od štátu (materská, rodičovský príspevok, dávky v hmotnej núdzi, podpora v nezamestnanosti, invalidné a sirotské dôchodky, štipendium) – táto skupina príjmov vyjadruje v oblasti autonómie **závislosť na príjmoch zo strany štátu**.

Pre mladých ľudí je **typická kombinácia rôznych zdrojov príjmu**. Ako dokumentuje tabuľka T1, len necelá polovica respondentov a respondentiek má príjem len z jedného zdroja.

T1 Počet zdrojov súčasných príjmov

Počet zdrojov súčasných príjmov	N	%
Len jeden zdroj príjmu	489	48,85
Dva zdroje príjmu	395	39,46
Tri a viac zdrojov príjmu	117	11,69
Spolu	1001	100,00

Prehľad o zdrojoch všetkých príjmov našich respondentov a respondentiek poskytuje tabuľka T2. Pozitívnym zistením je skutočnosť, že až u 92,21 percent mladých ľudí vo veku 20 až 34 je vlastná aktivita zdrojom ich príjmov. Nezávislý príjem je najčastejším príjmom respondentov a respondentiek, pričom najviac zastúpenou je práca na plný úväzok a príležitostná práca. Takmer polovica respondentov a respondentiek má príjem aj od rodičov a partnera/partnerky, pričom rodičia finančne vypomáhajú približne tretine mladých ľudí. Príjmy, ktoré charakterizuje závislosť na štáte, sú zdrojom pre 20,78 respondentov a respondentiek.

T2 Všetky zdroje súčasných príjmov

Zdroje príjmov*	N	%	Skupiny	N v skupinách	% v skupinách
-----------------	---	---	---------	------------------	------------------

Práca na plný úväzok	470	46,95	Nezávislý príjem	923	92,21
Práca na čiastočný úväzok	47	4,7			
Príležitostná práca	382	38,16			
Granty, výskumné aktivity	24	2,4			
Rodičia	371	37,06	Závislosť na blízkych	473	47,25
Partner / partnerka	102	10,19			
Štipendium	92	9,19	Závislosť na štáte	208	20,78
Materská, rodičovský príspevok	68	6,79			
Dávky v hmotnej núdzi, podpora	33	3,3			
Dôchodky	15	1,5			
Missing	1	0,1		1	0,1

* Respondenti a respondentky volili viacero možností odpovedí, preto je súčet vyšší ako celkový počet dotazovaných. Percentuálne početnosti sú vypočítané z počtu respondentov, nie z počtu odpovedí.

Ak sa pozrieme na to, ako sú jednotlivé zdroje príjmov kombinované (tabuľka T3), môžeme konštatovať, že pre mladých ľudí je typický najmä nezávislý príjem a potom jeho kombinácia s príjmom od blízkych. Kombinácia iných zdrojov príjmov sa vyskytuje, ale nie je taká častá.

T3 Kombinácie zdrojov súčasných príjmov

Kombinácie zdrojov súčasných príjmov	N	%
Nezávislý príjem	437	43,66
Príjem od blízkych	86	8,59
Príjem od štátu	40	4,00
Kombinácia nezávislého príjmu a príjmu od blízkych	245	24,49
Kombinácia nezávislého príjmu a príjmu od štátu	53	5,3
Kombinácia príjmu od blízkych a od štátu	48	4,8
Kombinácia všetkých troch zdrojov príjmu	54	5,4
Ostatné	37	3,7
Spolu	1001	100,00

Zistenia o hlavnom zdroji príjmov potvrdzujú predchádzajúcu analýzu. Ako dokumentuje tabuľka T4, pre väčšinu respondentov a respondentiek je ich hlavným zdrojom príjmu nezávislý príjem, na druhom mieste je príjem, ktorý charakterizuje závislosť na blízkych a pre 7,69 % respondentov a respondentiek je hlavným zdrojom ich príjmu príjem od štátu.

T4 Hlavný zdroj príjmov

Najväčšie zdroje príjmov	N	%	Skupiny	N v skupinách	% v skupinách
Práca na plný úväzok	461	46,05	Nezávislý príjem	646	64,54
Práca na čiastočný úväzok	38	3,8			
Nepriavidelná, príležitostná práca	144	14,39			

Granty, vedecké výskumy, aktivity	3	0,3			
Rodičia	205	20,48	Závislosť na blízkych	242	24,17
Partner/partnerka	37	3,7			
Materská, rodičovský príspevok	31	3,1	Závislosť na štáte	77	7,69
Štipendium	25	2,5			
Dávky v hmotnej núdzi, podpora v nezamestnanosti	16	1,6			
Dôchodky	5	0,5			
Iné	19	1,9	-	19	1,9
Missing	17	1,7	-	17	1,7
Spolu	1001	100	-	1001	100

Skutočnosť, že pre 64,54 % respondentov a respondentiek je hlavným zdrojom príjmu ich vlastná pracovná aktivita možno vnímať pozitívne. Je vyjadrením skutočnosti, že mladí ľudia v tomto veku sú naozaj aktívni a na svoje výdavky sa snažia zabezpečiť si príjmy najmä svojou vlastnou aktivitou. Možno konštatovať, že u tejto skupiny je to odrazom ich finančnej autonómie. Zároveň je to odrazom skutočnosti, že u jednej štvrtiny respondentov a respondentiek je kombinovaná ich vlastná pracovná aktivita s finančnou pomocou zo strany blízkych (rodičov a partnerov a partneriek), u 5,3 % s finančnými príjmy zo strany štátu a u 5,4 % dochádza ku kombinácii všetkých troch skupín príjmov.

Druhú skupinu respondentov a respondentiek predstavujú mladí ľudia, ktorých prevažné príjmy pochádzajú od blízkych – či už rodiny alebo partnerov.

Tretiu skupinu predstavujú mladí ľudia, ktorých prevažné príjmy sú odrazom ich finančnej závislosti na štáte. V tejto skupine však najväčšiu podskupinu tvoria mladí ľudia pobierajúci materskú a rodičovský príspevok, u ktorých je situácia finančnej závislosti na štáte spôsobená starostlivosťou o deti. Druhú podskupinu tvoria mladí ľudia, pre ktorých je najväčším zdrojom ich súčasných príjmov štipendium. V tomto prípade ide najmä o doktorandov denného štúdia.

Pre výšku čistého mesačného príjmu respondentov a respondentiek je charakteristická vysoká variabilita. Najviac respondentov a respondentiek (30,47%) sa však nachádza v skupine s príjmom od 301 do 600 Eur a druhá najväčšia skupina (23,08%) pod 186 Eur.

T5 Výška čistého mesačného príjmu

Výška príjmu v Eurách	N	%
Pod 186	231	23,08
186-300	155	15,48
301-600	305	30,47
601-900	177	17,68
Nad 900	75	7,49
Missing	58	5,79
SPOLU	1001	100,00

Autonómia v oblasti financií vzhľadom na vybrané sociálno-demografické charakteristiky

Základné zistenia v oblasti financií dokresľuje analýza vo vzťahu k vybraným sociálno-demografickým charakteristikám respondentov a respondentiek.

Rod

Vo vzťahu k rodu sme štatisticky významné odlišnosti zistili pri všetkých zdrojoch príjmu v štyroch zdrojoch príjmu: príjem z pravidelnej práce na plný úväzok a na polovičný úväzok, príjme od partnera/partnerky a materská/rodičovský príspevok. Príjem z pravidelnej práce na plný úväzok významne častejšie uvádzali muži. Na druhej strane príjem z práce na polovičný úväzok, príjem od partnera a príjem z materskej/rodičovskej významne častejšie uvádzali ženy. Uvedené rozdiely sú podľa nášho názoru spôsobené skutočnosťou, že ženy zostávajú častejšie na materskej/rodičovskej ako muži a práve preto je u nich častejšia kombinácia rôznych zdrojov príjmu. Rovnako príjem z práce na plný úväzok je zdroj príjmu, ktorý je významne viac zastúpený u mužov aj pri hlavom zdroji príjmu.

Rod je diferencujúcou charakteristikou aj v prípade výšky príjmu. U mužov sme zaznamenali významne častejšie príjem v skupine od 601 do 900 Eur a nad 900 Eur a na druhej strane významne viac žien nachádzame v príjmovej skupine 186 až 300 Eur. Tu sa potvrdili zistenia rodovej diferenciácie výšky príjmu na Slovensku vo všeobecnosti.

Môžeme konštatovať, že **rod je diferencujúcou charakteristikou autonómie v oblasti financií**. Mladé ženy majú významne menej nezávislý príjem a častejšie sú závislé na blízkych a štáte. Zároveň v porovnaní s mužmi disponujú nižšími príjmami.

Vek

Vzhľadom k veku nachádzame významné odlišnosti pri viacerých zdrojoch príjmu. S vekom stúpa príjem z pravidelnej práce na plný úväzok a príjem z materskej/rodičovskej dovolenky. To je dôkazom toho, že medzi staršími respondentmi a respondentkami nachádzame častejšie zamestnaných ľudí a ľudí na materskej/rodičovskej dovolenke. Na druhej strane s vekom klesá príjem z nepravidelnej, príležitostnej práce, príjem od rodičov a príjem zo štipendia. Pri ostatných zdrojoch príjmu sme štatisticky významné odlišnosti vzhľadom na vek nezaznamenali.

Rovnako aj hlavný zdroj príjmu je vekovo diferencovaný. V najstaršej vekovej skupine bol významne častejším hlavným zdrojom príjmu príjem z pravidelnej práce na plný úväzok, príjem od partnera/ky a rodičovská/materská. Pre vekovú skupinu 25 až 29 ročných respondentov a respondentky bol významne častejším zdrojom príjmu príjem z pravidelnej práce na plný úväzok a dávky v hmotnej núdzi/podpora v nezamestnanosti. Vo veková kategórii 20 – 24 ročných sú významne častejšie hlavným zdrojom príjmu rodičia a príjem z nepravidelnej príležitostnej práce.

Vzhľadom k výške čistého mesačného príjmu môžeme konštatovať, že s vekom výška príjmu stúpa. Najmladšia veková kategória uvádzala najčastejšie príjmové skupiny do 300 Eur, stredná veková kategória príjmové skupina od 300 do 900 Eur a najstarší respondenti a respondentky nad 900 Eur.

Vek je síce diferencujúcou charakteristikou autonómie v oblasti financií, ale s vekom automaticky autonómia nestúpa. Pre najstaršiu vekovú kategóriu je totiž typický nielen nezávislý príjem, ale aj príjem od blízkych a od štátu, ktorého dôvodom môže byť najmä starostlivosť o deti počas materskej/rodičovskej dovolenky. V strednej vekovej kategórii tiež nachádzame významne častejšie zastúpený príjem, ktorý je charakteristický závislosťou od štátu a to v podobe dávok v hmotnej núdzi respektíve podpory nezamestnanosti. Najmladšia

veková skupina sa zase vyznačuje závislosťou príjmu od rodičov, ale má aj príjem z vlastnej aktivity.

Vzdelanie

Vo vzťahu vzdelania a zdroja príjmu respondentov a respondentiek sme zaznamenali štatisticky významné odlišnosti pri niektorých zdrojoch príjmu. Rozdiely však nachádzame len medzi mladými ľuďmi so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním. V skupine respondentov a respondentiek so základným vzdelaním sme ani v jednom prípade nezaznamenali štatisticky významné rozdiely.

Z hľadiska zdrojov príjmu je u všetkých zdrojoch príjmu rovnako ako pri hlavnom zdroji príjmu významne častejšie zastúpený u respondentov a respondentiek s vysokoškolským vzdelaním príjem z pravidelnej práce na plný úväzok, príjem z grantov, príjem zo štipendií a príjem od partnera/partnerky. Respondenti a respondentky so stredoškolským vzdelaním majú zase významne častejšie príjem z práce na polovičný úväzok, príjem z príležitostnej práce, od rodičov a z dávok v hmotnej núdzi respektíve z podpory v nezamestnanosti.

Z hľadiska výšky príjmu majú stredoškolskí vzdelaní mladí ľudia významne častejšie príjem pod 186 Eur a vysokoškolsky vzdelaných nachádzame častejšie v príjmových skupinách nad 600 Eur.

Zistenia poukazujú na to, že aj keď je autonómia v oblasti financií diferencovaná z hľadiska vzdelania, automaticky so vzdelaním nestúpa. Vzdelanie rozdeľuje vo vzťahu k príjmu len skupiny mladých ľudí so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním. Základné vzdelanie nie je diferencujúcim faktorom u skupiny so základným vzdelaním. Štruktúra príjmov vo vzťahu k vzdelaniu poukazuje na to, že pre respondentov a respondentky s vysokoškolským vzdelaním je typickejší nezávislý príjem, ale zároveň je medzi nimi skupina, pre ktorú je charakteristická závislosť na partnerovi/partnerke. Pre ľudí so stredoškolským vzdelaním je charakteristická kombinácia rôznych zdrojov príjmu a závislosť na rodičoch a štáte.

Pracovná pozícia

Pracovná pozícia je faktorom, ktorý významne diferencuje autonómiu v oblasti financií. Nezávislý príjem z práce na plný úväzok je zdrojom príjmu v prípade všetkých zdrojov aj hlavného zdroja predovšetkým pre zamestnaných ľudí a pre živnostníkov. Pre študentov a študentky sú zdrojmi príjmu najmä príležitostná práca, príjem od rodičov a príjem zo štipendií. Nezamestnaní majú príjem najmä z dávok v hmotnej núdzi respektíve z podpory v nezamestnanosti a príjem od rodičov a z príležitostnej práce. Mladí ľudia na materskej/rodičovskej dovolenke majú príjmy okrem štátnej pomoci od partnerov. Výška príjmu sa odvíja od predchádzajúcich zistení. To znamená, že respondenti so závislým príjmom sa vyznačujú skôr nižšími príjmami (do 300 Eur) a respondenti s nezávislým príjmom majú významne vyššie príjmy (nad 600 Eur). Rozdiely vo výške príjmu sme zaznamenali aj medzi zamestnanými a živnostníkmi, v prospech vyššieho príjmu u živnostníkov (nad 900 Eur.).

Zdravotný stav

Zdravotný stav má vplyv na autonómiu v oblasti financií u respondentov a respondentiek s veľkým zdravotným obmedzením, ktoré výrazne obmedzuje ich život. Títo respondenti a respondentky sa vyznačujú závislosťou príjmu na štáte. Pri všetkých zdrojoch príjmu aj pri hlavom príjme táto skupina významne častejšie uvádzala zdroj príjmu invalidný dôchodok. Na výšku príjmu však zdravotný stav nemá vplyv.

Lokalita bývania

Kraj ani veľkosť bydliska (mesto/vidiek) nie sú diferencujúcou charakteristikou autonómie v oblasti financií. Pri všetkých zdrojoch príjmu ani pri hlavnom zdroji a výške príjmu sme štatisticky významné odlišnosti nezaznamenali vo vzťahu ku kraji a veľkosti bydliska nezaznamenali.

Pôvodná rodina

Typ pôvodnej rodiny nemá vplyv na autonómiu v oblasti financií, v sledovaných ukazovateľoch sme štatisticky významné odlišnosti nezaznamenali. Zaujímavé je ale zistenie, že pre respondentov a respondentky vyrastajúcich v úplných rodinách sú významne častejšie hlavným zdrojom ich príjmu rodičia.

Životná úroveň pôvodnej rodiny poukazuje na zaujímavé súvislosti. Pri všetkých zdrojoch príjmu aj pri hlavnom príjme boli rodičia a práca na plný úväzok významne častejšie zdrojom príjmu respondentov a respondentiek v prípade, že ich pôvodná rodina mala príjem nad hranicou uspokojovania potrieb. Na druhej strane respondenti a respondentky, ktorých pôvodná rodina mala príjem pod hranicou uspokojovania životných potrieb, mali významne častejšie príjem z dávok v hmotnej núdzi respektíve z podpory v nezamestnanosti pri všetkých zdrojoch príjmu aj pri hlavnom príjme. **Životná úroveň pôvodnej rodiny je významným faktorom autonómie v oblasti financií.** Na jednej strane pôvodná rodina, ktorá má financie, môže byť zdrojom príjmov pre mladých ľudí, ale títo ľudia zároveň vykazujú aj vlastnú pracovnú aktivitu významne viac ako ostatní respondenti a respondentky. Na druhej strane pôvodné rodiny žijúce pod hranicou uspokojovania životných potrieb môžu pre mladých ľudí predstavovať model, ktorý následne preberajú. Ich príjem charakterizuje závislosť na štáte, ktorú môžeme predpokladať aj v ich pôvodných rodinách.

5.2. Autonómia v oblasti bývania

Autonómia v oblasti bývania – základné zistenia

V rámci autonómie v oblasti bývania sme zisťovali, aký je súčasný spôsob bývania, s kým respondenti žijú v spoločnom bývaní, ako sú spokojní so situáciou v oblasti bývania, či plánujú zmeny v bývaní (stanovili sme si hranicu do jedného roka) a aké sú príčiny týchto zmien.

V oblasti bývania sme objektívnu autonómiu rozdelili do troch skupín:

1. **bývanie s rodičmi** – túto skupinu predstavujú respondenti, ktorí žijú buď s vlastnými rodičmi alebo rodičmi partnera/partnerky;
2. **bývanie s inými** – tu sme zaradili respondentov, ktorí žijú s kamarátmi/spolužiakmi v prenajatom byte/dome, alebo na internáte
3. **samostatné bývanie** – túto skupinu predstavujú respondenti, ktorí buď sami, alebo s partnermi/kami zdieľajú spoločnú vlastnú, alebo prenajatú domácnosť;

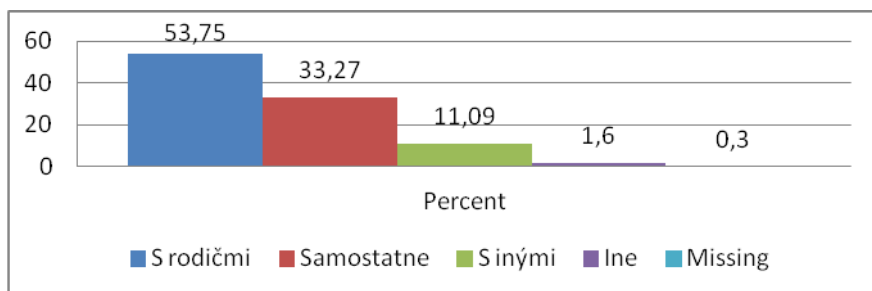
Spôsob bývania respondentov a respondentiek dokumentuje tabuľka T6 a Graf G1.

T6 Spôsob bývania respondentov a respondentiek

Možnosti	N	%	skupiny bývania	N	%
sám/sama s rodičmi v ich byte/dome	487	48,65	s rodičmi	538	53,75
s partnerom/partnerkou a rodičmi v ich byte/dome	51	5,09			

s partnerom/partnerkou vo vlastnom byte/dome	163	16,28	samostatne	333	33,27
partnerom/partnerkou v prenajatom byte/dome	77	7,69			
sám/sama vo vlastnom byte/dome	57	5,69			
sám/sama v prenajatom byte/dome	36	3,6			
s kamarátmi/spolužiakmi v prenajatom byte/dome	59	5,89	s inými	111	11,09
na internáte	52	5,19			
iné	16	1,6	Iné	16	1,6
Missing	3	0,3	Missing	3	0,3
SPOLU	1001	100,0	Spolu	1001	100

G1 Spôsob bývania respondentov a respondentiek (v %)

Až 53,75 percent respondentov a respondentiek žije s rodičmi/rodičom v dome rodiča, z toho až 48,65 so svojimi vlastnými rodičmi a viac ako 5 percent s rodičmi svojho partnera/ky. 33,27 % žije samostatne. Iba 5,19% respondentov má svoj vlastný byt a žije v ňom bez svojich rodičov.

Zo zistených údajov konštatujeme, že väčšina respondentov a respondentiek nedosahuje objektívnu mieru autonómie v oblasti bývania. Len tretina mladých ľudí má zabezpečené samostatné bývanie (vlastné alebo prenajaté).

T7 Plánovanie zmien v bývaní do jedného roka

Možnosti	N	%
Nie	603	60,24
Neviem	200	19,98
Áno	191	19,08
Missing	7	0,7
SPOLU	1001	100,0

80 % respondentov a respondentiek vyjadrilo spokojnosť so situáciou v oblasti bývania, preto i väčšina z nich neuvažuje o zmene. Plánované zmeny v oblasti bývania uviedlo len 20 % mladých ľudí.

T8 Dôvody pre zmenu v bývaní

Možnosti	N	Mean	Deviation	Min.	Max.	Modus
Nemám priestor pre svoj vlastný život	242	2,88	1,737	0	5	5
Chcem sa oženiť/vydať a založiť si rodinu	239	2,184	1,867	0	5	0
Chcem sa len osamostatniť od rodičov	240	2,896	1,982	0	5	5
Nerozumiem si so súčasnými spolubývajúcimi	240	1,346	1,498	0	5	0
Predpokladám zmenu ekonomického statusu	240	2,313	1,962	0	5	0
Chcem sa presťahovať do iného mesta	240	2,121	1,92	0	5	0
Chce m len zažiť niečo nové, iné ako mám doteraz	240	2,35	1,875	0	5	0

Škála od 1 do 5 vyjadrovala nasledovné možnosti: 1 – nesúhlasím, 2 – čiastočne nesúhlasím, 3 – ani súhlasím ani nesúhlasím, 4 – čiastočne súhlasím, 5 – súhlasím,

Najvýraznejším dôvodom pre zmenu v oblasti bývania, resp. najväčšiu mieru súhlasu priradili respondenti k možnosti „*chcem sa osamostatniť od rodičov*“. Túto možnosť uviedlo celkovo 240 respondentov. Ďalším dôvodom bola možnosť „*nemám priestor pre svoj vlastný život*“ (n=242). Najmenej častým dôvodom, najmenšia miera súhlasu bola možnosť „*nerozumiem si so súčasnými spolubývajúcimi*“. Dôvody zmeny v oblasti bývania svedčia v prípade respondentov a respondentiek, ktorí/ktoré zmenu plánujú, o snahe o osamostatnenie sa a dosiahnutie vyššej autonómie.

T9 Dôvody prečo neplánujú zmenu

Možnosti	N	Mean	Deviation	Min.	Max.	Modus
Moje súčasné bývanie mi vyhovuje	651	4,395	1,081	0	5	5
Nie som pripravený/á na zmenu bývania	651	2,823	1,867	0	5	5
Necítim potrebu niečo meniť, som spokojný/á	651	3,888	1,427	0	5	5
Nemám dostatok finančných prostriedkov na zmenu bývania	648	3,448	1,86	0	5	5
Nemám žiadne východisko riešenia tejto situácie	649	2,422	1,928	0	5	0
Vidím v tom nedostatky, ale pozitív súčasného bývania je prevaha	650	3,131	1,804	0	5	5
Starám sa o rodičov/príbuzných v spoločnej domácnosti	649	1,462	1,69	0	5	0

Škála od 1 do 5 vyjadrovala nasledovné možnosti: 1 – nesúhlasím, 2 – čiastočne nesúhlasím, 3 – ani súhlasím ani nesúhlasím, 4 – čiastočne súhlasím, 5 – súhlasím,

Najvýraznejším dôvodom prečo respondenti a respondentky neplánujú zmenu, resp. najväčšiu mieru súhlasu priradili k možnosti „*moje súčasné bývanie mi vyhovuje*“, túto možnosť uviedlo 651 respondentov. Ďalším dominantným dôvodom bola možnosť „*necítim potrebu niečo meniť, som spokojný/á*“. Najmenej častým dôvodom, resp. najmenšiu mieru súhlasu priradili k poslednej možnosti „*starám sa o rodičov/príbuzných v spoločnej domácnosti*“. V tejto

súvislosti je zaujímavá aj následná analýza vo vzťahu k niektorým sociálno-demografickým charakteristikám, ktorú uvádzame v ďalšej časti.

Autonómia v oblasti financií vzhľadom na vybrané sociálno-demografické charakteristiky

Rod

Rod možno označiť za sociálno-demografickú charakteristiku, ktorá na autonómiu mladých ľudí v oblasti bývania nemá vplyv. Štatisticky významné odlišnosti vo vzťahu k rodu sme nezaznamenali pri spôsobe bývania a ani pri spôsobe bývania podľa spolubývajúcich. Zároveň konštatujeme, že sme výskumom nepreukázali významný vzťah medzi rodom a plánovaním zmien v oblasti bývania ($p > 0,05$).

Vek

Pre oblasť bývania je jednou z dôležitých charakteristík vek, ktorý ovplyvňuje aktuálnu situáciu v bývaní. V ďalšej časti analyzujeme autonómiu v oblasti bývania vzhľadom k veku respondentov.

Štatisticky významné odlišnosti medzi vekom a spôsobom bývania boli preukázané. Výskumom sme potvrdili, že mladší ľudia (toto platí pre vekovú kategóriu 20 až 29 rokov) častejšie bývajú so svojimi rodičmi v ich byte/dome. Ľudia nad 30 rokov už majú zabezpečené vlastné bývanie, resp. už nebývajú so svojimi rodičmi, ale so svojou partnerkou, resp. manželkou.

T10 Spôsob bývania (podľa skupín spolubývajúcich) vzhľadom k veku

Spôsob bývania (podľa skupín spolubývajúcich)	20-24		25-29		30-34		N	%
	n	%	n	%	n	%		
Missing	1	0,25	1	0,30	1	0,37	3	0,30
Ine	5	1,24	6	1,82	5	1,87	16	1,60
Ini	64	15,92	38	11,51	8	3,00	110	11,01
Bývanie s rodičmi	307	76,37	162	49,09	68	25,47	537	53,75
Samostatné bývanie	25	6,22	123	37,28	185	69,29	333	33,34
Total	402	100,0	330	100,0	267	100,0	999	100,0

Štatistickým zisťovaním sme potvrdili, že existuje vzájomný vzťah medzi vekom (podľa skupín spolubývajúcich) a spôsobom bývania. Respondenti a respondentky vo vekovej kategórii 20 - 24 rokov významne častejšie bývajú s rodičmi, respondenti nad 29 rokov významne častejšie uprednostňujú samostatné bývanie. Respondenti a respondentky vo vekovej kategórii 20 - 24 rokov uvádzali významne častejšie aj možnosť bývania s inými.

T11 Plánovanie zmien v oblasti bývania vzhľadom k veku

Vek	Plánovanie zmien v bývaní do 1 roka						N	%
	Áno		Nie		Neviem			
	n	%	n	%	n	%		
20 -24	71	17,71	231	57,60	99	24,69	401	100,0
25 - 29	77	23,55	189	57,80	61	18,65	327	100,0
30 - 34	41	15,33	183	69,32	40	15,15	264	100,0
Total	189	19,05	603	60,79	200	20,16	992	100,0

Aj na plánovanie zmien v oblasti bývania (do jedného roka) má vplyv vek. Respondenti a respondentky najmä vo veku 25 – 29 rokov plánujú zmeny. Veľké percento z nich momentálne býva v prenájme, resp. na internáte a s vlastnými rodičmi. Až 69,32% respondentov a respondentiek 30 a viac ročných neplánuje zmeny, z toho 55,25% až má vyriešené bývanie – vo vlastníctve.

Vo vzťahu k veku a autonómii v oblasti bývania možno konštatovať, že medzi týmito dvoma charakteristikami mladých ľudí bola preukázaná súvislosť. Možno konštatovať, že so stúpajúcim vekom stúpa aj autonómia v oblasti bývania.

Vzdelanie

Na spôsob bývania má vplyv i dosiahnuté vzdelanie. Túto skutočnosť sme potvrdili štatisticky významnými odlišnosťami medzi dosiahnutým vzdelaním a spôsobom bývania len medzi respondentmi so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním.

T12 Spôsob bývania (podľa skupín spolubývajúcich) vzhľadom k dosiahnutému vzdelaniu (podľa skupín)

Vzdelanie (podľa skupín)		Bývanie (podľa skupín spolubývajúcich)									
		Missing		Ine		Ini		Rodičia		Samostatne	
		n	%	n	%	n	%	N	%	n	%
ZŠ	Count	0	0,00	1	9,09	0	0,00	9	81,82	1	9,09
	AR	-,2		2,0		-,2		1,9		-,1,7	
SŠ	Count	3	0,50	7	1,18	50	8,40	377	63,36	158	26,56
	AR	1,4		-,1,3		-,3,3		7,4		-,5,5	
VŠ	Count	0	0,00	8	2,03	61	15,44	152	38,48	174	44,05
	AR	-,1,4		,9		3,5		-,7,8		5,8	
Total	Count	3	0,30	16	1,60	111	11,09	538	53,75	333	33,26

Respondenti s vysokoškolským vzdelaním častejšie bývajú samostatne a s inými, dosahujú vyššiu mieru autonómie v oblasti bývania ako respondenti a respondentky s nižším vzdelaním. Stredoškooláci častejšie bývajú so svojimi rodičmi a menej často s inými a samostatne. Dôvody vidíme v spojení s ostatnými sociálno-demografickými charakteristikami, ako napríklad vyššie zastúpenie študentov a študentiek medzi ľuďmi so stredoškolským vzdelaním a vyššie zastúpenie pracujúcich medzi respondentmi a respondentkami s vysokoškolským vzdelaním. Spôsob bývania vzhľadom na vek môžeme dať do súvislosti aj s preukázanými zisteniami v oblasti finančnej autonómie.

Aj na plánovanie zmien v oblasti bývania vplýva dosiahnuté vzdelanie.

T13 Plánovanie zmien v spôsobe bývania vzhľadom k dosiahnutému vzdelaniu (podľa skupín)

Vzdelanie (podľa skupín)		Plánovanie zmien v spôsobe bývania						Total	
		Áno		nie		Neviem			
		n	%	n	%	N	%	N	%
ZŠ	Count	4	36,36	4	36,36	3	27,28	11	100,0
	AR	1,5		-,1,7		,6			
SŠ	Count	88	14,92	376	63,72	126	21,36	590	100,0
	AR	-,4,2		2,4		1,2			
VŠ	Count	99	25,19	223	56,74	71	18,07	393	100,0
	AR	3,9		-,2,0		-,1,3			

Total	Count	191	19,22	603	60,66	200	20,12	994	100,0
-------	-------	-----	-------	-----	-------	-----	-------	-----	-------

Ako dokumentuje tabuľka T13, respondenti a respondentky s najvyšším vzdelaním významne častejšie plánujú zmeny, ako respondenti so stredoškolským vzdelaním (tí uprednostnili častejšie možnosť nie).

Vo vzťahu dosiahnutého vzdelania a autonómie v oblasti bývania možno konštatovať, že medzi týmito dvoma charakteristikami mladých ľudí bola preukázaná súvislosť, ale len pri vybraných oblastiach. Možno zároveň konštatovať, že so zvyšujúcim vzdelaním stúpa aj autonómia v oblasti bývania.

Pracovná pozícia

Výskumom sme zistili štatisticky významné odlišnosti medzi spôsobom bývania a pracovnou pozíciou. Respondenti a respondentky, ktorí/é sú zamestnaní/é uvádzali najčastejšie vlastné bývanie s partnerom/kou alebo bez neho/nej. Nezamestnaní a študenti a študentky najčastejšie bývajú so svojimi rodičmi v ich byte. Živnostníci najčastejšie uvádzali možnosť vlastného alebo prenajatého bytu/domu s partnerom/kou. Respondenti na materskej/rodičovskej dovolenke výrazne častejšie uvádzali možnosť vlastného bytu s partnerom.

T14 Spôsob bývania (podľa skupín spolubývajúcich) vzhľadom k pracovnej pozícii

Pracovná pozícia		Spôsob bývania (podľa skupín spolubývajúcich)									
		missing		Ine		Ini		Rodičia		Samostatne	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Zamestnanec	Count	3	0,70	6	1,41	19	4,46	184	43,20	214	50,23
	AR	2,0		-,4		-,8		-,8		9,8	
Nezamestnaný	Count	0	0,00	1	1,19	2	2,38	63	75,00	18	21,43
	AR	-,5		-,3		-,7		4,1		-,4	
Študent	Count	0	0,00	5	1,41	82	23,10	248	69,86	20	5,63
	AR	-,3		-,4		9,0		7,6		-,7	
Živnostník	Count	0	0,00	2	2,56	4	5,13	22	28,21	50	64,10
	AR	-,5		-,7		-,8		-,7		6,0	
RD	Count	0	0,00	1	2,22	0	0,00	15	33,33	29	64,45
	AR	-,4		-,3		-,4		-,8		4,5	
Iné	Count	0	0,00	1	9,09	4	36,36	5	45,46	1	9,09
	AR	-,2		2,0		2,7		-,6		-,7	
Total	Count	3	0,30	16	1,60	111	11,11	537	53,75	332	33,23

Z daného vyplýva, že zamestnanci, živnostníci a respondenti na rodičovskej dovolenke častejšie dosahujú autonómiu v oblasti bývania, žijú samostatne (vysoký rozdiel medzi očakávanou a skutočnou početnosťou) ako nezamestnaní a študenti.

Štatistickým dokazovaním sme nepotvrdili štatisticky významné odlišnosti medzi pracovnou pozíciou a plánovaním zmien v bývaní.

Vo vzťahu k pracovnej pozícii a autonómii v oblasti bývania možno konštatovať, že medzi týmito dvoma charakteristikami mladých ľudí bola preukázaná súvislosť.

Zdravotný stav

Zdravotný stav nemá vplyv na dosahovanie autonómie v oblasti bývania. Respondenti a respondentky s istým ale aj závažným zdravotným obmedzením vykazovali rôzne spôsoby bývania, pričom neboli charakteristické len bývaním s rodičmi alebo inými ľuďmi ako sme očakávali.

Lokalita bývania

Lokalita bývania vyjadrená krajom a veľkosťou bydliska (mesto/vidiek) nemá na autonómiu v oblasti bývania vplyv. Odlišnosti sme v sledovaných ukazovateľoch nezaznamenali.

Pôvodná rodina

Typ pôvodnej rodiny súvisí so spôsobom bývania. Respondenti a respondentky, ktorí pochádzajú z úplných, neúplných a doplnených rodín významne častejšie bývajú s rodičmi v porovnaní s respondentmi a respondentkami, ktorí/ktoré vyrastali u príbuzných, starých rodičov alebo v náhradnej starostlivosti. Pre tieto skupiny je typické skôr samostatné bývanie a bývanie s inými.

Výskumom sme zistili štatisticky významné súvislosti medzi spôsobom bývania a životnou úrovňou pôvodnej rodiny. Respondenti, ktorí uviedli, že životná úroveň v pôvodnej rodine bola výrazne nad hranicou uspokojovania životných potrieb častejšie žijú samostatne ako respondenti, ktorí vyrastali v rodinách s nižšou životnou úrovňou.

Typ aj životná úroveň pôvodnej rodiny ovplyvňuje autonómiu v oblasti bývania. Respondenti z biologických rodín častejšie bývajú s rodičmi. U respondentov a respondentiek, kde bola životná úroveň ich pôvodnej rodiny výrazne nad hranicou uspokojovania potrieb, prevažuje samostatný spôsob bývania.

5.3. Autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva

Autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva – základné zistenia

V oblasti partnerstva sme zisťovali aktuálny rodinný stav. Zároveň sme sledovali či respondenti a respondentky plánujú zmeny (stanovili sme si hranicu 1 roka) v tejto oblasti.

V oblasti partnerstva sme objektívnu autonómiu vymedzili na základe toho, či respondenti/respondentky majú partnera/partnerku dlhšie ako pol roka alebo nie. Rozdelili sme ich do dvoch skupín:

1. s partnerom/partnerkou – tu sme zaradili všetkých respondentov a respondentky, ktorí/ktoré uviedli, že v súčasnom období majú partnera/partnerku
2. sám – tu sme uviedli všetkých respondentov, ktorí nemajú v súčasnosti či už z vlastných pohnútok alebo z objektívnych dôvodov (ovdovenie) partnera/ku.

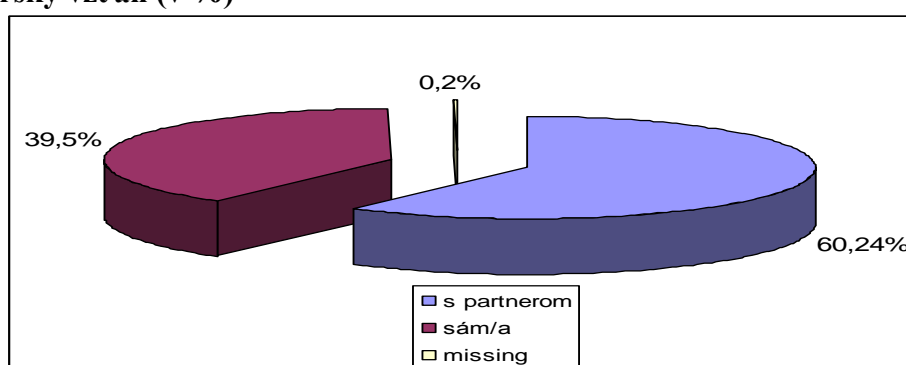
T15 Momentálny rodinný stav

Možnosti	N	%	N skupiny	% skupiny
slobodný/slobodná s partnerom viac ako pol roka	406	40,56	s partnerom 503	60,24
ženatý/vydatá	177	17,68		
rozvedený/rozvedená s partnerom viac ako pol roka	19	1,9		
vdovec/vdova s partnerom viac ako pol roka	1	0,1		
slobodný/slobodná bez partnera	362	36,16	Sám 396	39,56
rozvedený/rozvedená bez partnera	30	3		

vdovec/vdova bez partnera	4	0,4		
Missing	2	0,2	Missing 2	0,2
SPOLU	1001	100,0	1001	100,0

Z celkového počtu 1001 respondentov a respondentiek má 60,24 % z nich partnera a 39,56 % uviedlo, že partnera/partnerku nemá. Z tých, ktorí uviedli, že majú partnera/ku je najviac slobodných. V manželskom zväzku žije len 17,68 % respondentov a respondentiek. Je zrejmé, že mladá generácia je nositeľom plurality rodinného a partnerského života. Zároveň môžeme konštatovať, že v oblasti partnerských vzťahov je väčšina (60,24%) respondentov a respondentiek autonómna (má partnera), avšak ak za najvyšší znak autonómnosti v partnerstve považujeme manželský zväzok bude toto číslo podstatne nižšie (17,68%).

G2 Partnerský vzťah (v %)

Väčšina respondentov v najbližšej dobe (do jedného roka) neplánuje zmenu rodinného stavu. Vid' tabuľka T16. Je zrejmé, že so situáciou v oblasti partnerstva sú spokojní.

T16 Plánovanie zmeny rodinného stavu (do 1 roka)

Možnosti	N	%
Nie	613	61,24
Missing	175	17,48
Neviem	153	15,28
Áno	60	5,99
SPOLU	1001	100,0

Len 18,18% respondentov a respondentiek uviedlo, že dieťa má a 2,3% ich momentálne čaká. Môžeme konštatovať, že mladí ľudia sa autonómiou v oblasti rodičovstva nevyznačujú. Naše zistenia potvrdzujú odkladanie rodičovstva do vyššieho veku, ktoré je v posledných rokoch zrejmé aj v našej krajine. Ani plánovanie rodičovstva sa neukazuje ako podstatný jav v našej výskumnej vzorke, práve naopak 637 respondentov a respondentiek neplánuje dieťa do jedného roka, teda ani tu nemôžeme očakávať zvyšujúce sa percentá v budúcnosti.

T17 Počet detí

Možnosti	N	%
nemám deti	791	79,02
mám deti	182	18,18
Čakáme	23	2,3
Missing	5	0,5

SPOLU	1001	100,0
-------	------	-------

T18 Plánovanie dieťa (do 1 roka)

Možnosti	N	%
Nie	637	63,64
Missing	177	17,68
Neviem	133	13,29
Áno	54	5,39
SPOLU	1001	100,0

Autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva vzhľadom na vybrané sociálno-demografické charakteristiky

Rod

Súčasnú tendenčnú správanie v oblasti partnerstva a manželstva sa odzrkadlilo aj v našom výskume. Na základe výskumných zistení konštatujeme štatisticky významné odlišnosti medzi rodom a momentálnou situáciou v oblasti partnerstva. U mužov sme zistili, že je ich viac slobodných bez partnerky ako očakávaný počet, túto možnosť zvolilo 42,74% mužov. U žien dominovala možnosť slobodná s partnerom, zároveň ženy volili významne častejšie možnosť vydatá a možnosť slobodná s partnerom.

Ďalej sme sledovali momentálny stav podľa skupín. Jednu skupinu tvorili respondenti s partnerom a druhú bez partnera. Ženy častejšie uvádzali možnosť života s partnerom ako muži. Naopak muži častejšie volili možnosť sám. Väčší rozdiel sme zaznamenali medzi ženami, kde až 65,60% uviedlo, že žije vo vzťahu s partnerom a len 34,21% je bez partnera. Zároveň sme nezistili štatisticky významné odlišnosti medzi plánovaním zmeny rodinného stavu a rodom.

Štatisticky významné odlišnosti vo vzťahu k rodu sme zaznamenali aj v prípade rodičovstva. Možnosť „mám dieťa/deti“ uviedlo významne viac žien ako mužov. V prípade plánovania dieťaťa, až 77,31% respondentov uviedlo, že dieťa/deti neplánujú. Častejšie však plánujú z našej výskumnej vzorky deti práve ženy (7,66%) ako muži (5,34%). Aj v tomto prípade môžeme sledovať malý záujem o rodičovstvo u oboch rodov.

Vo vzťahu k rodu môžeme konštatovať, že vyššou mierou autonómie v oblasti partnerstva a rodičovstva sa vyznačujú ženy v porovnaní s mužmi. Významne častejšie žijú v partnerstve a zároveň sú rodičmi.

Vek

Vek ako dôležitá demografická charakteristika má vplyv i na správanie v oblasti partnerstva i rodičovstva.

Súvislosť medzi momentálnym rodinným stavom a vekom bola preukázaná. Vek podobne ako rod ovplyvňuje mieru autonómie v oblasti partnerstva. Respondenti a respondentky v nižších vekových kategóriách (do 29 rokov) častejšie žijú ako slobodní/é, uviedlo tak až 97,01% respondentov. Naopak tendencia zakladania manželstiev (ukazujú to aj celoslovenské štatistické ukazovatele) je až od veku 30 rokov a vyššie, toto sme potvrdili aj našim výskumom. Napriek tendenčným zisteniam aj vo vekovej kategórii do 29 rokov bolo 54 respondentov, ktorí žijú už v manželskom zväzku. Tiež môžeme uviesť, že aj vo vekovej kategórii nad 30 rokov bolo 145 mladých ľudí, považujeme to za vysoké číslo, ktorí nežili z rôznych dôvodov v manželskom zväzku. Respondenti vo vekovej kategórii 25-29 rokov najčastejšie uvádzali možnosť slobodní s partnerom.

T19 Momentálny rodinný stav vzhľadom k partnerstvu

Vek		Partnerstvo						Total	
		missing		S partnerom		Sám			
		n	%	n	%	n	%	N	%
20-24	Count	1	0,25	210	52,24	191	47,51	402	100,0
	AR	,3		-4,2		4,2			
25-29	Count	1	0,30	195	59,09	134	40,61	330	100,0
	AR	,5		-,5		,4			
30-34	Count	0	0,00	196	73,41	71	26,59	267	100,0
	AR	-,9		5,2		-5,1			
Total	Count	2	0,20	601	60,16	396	39,64	999	100,0

Pri porovnaní podľa skupín podľa veku respondentov sme zistili štatisticky významné odlišnosti. Vo vekovej kategórii 30-34 rokov až 196 respondentov uviedlo, že žije s partnerom, čo je významne vyšší počet skutočnej ako očakávanej početnosti.

Ďalej sme sledovali ako vek ovplyvňuje plánovanie zmien rodinného stavu. Výsledky uvádzame v nasledovnej tabuľke.

T20 Plánovanie zmeny rodinného stavu vzhľadom k veku

Vek		Plánovanie zmeny rodinného stavu						Total	
		áno		nie		neviem			
		n	%	n	%	n	%	N	%
20-24	Count	11	2,87	318	83,03	54	14,10	383	100,0
	AR	-4,5		5,4		-3,1			
25-29	Count	29	10,25	201	71,02	53	18,73	283	100,0
	AR	2,4		-1,5		,1			
30-34	Count	20	12,58	93	58,49	46	28,93	159	100,0
	AR	2,9		-5,0		3,8			
Total	Count	60	7,27	612	74,18	153	18,55	825	100,0

Na základe zistených údajov môžeme konštatovať, že na plánovanie zmeny rodinného stavu má vplyv vek respondentov. V prípade možnosti „áno“ respondenti nad 25 rokov častejšie plánujú zmenu rodinného stavu ako mladší respondenti. Je to z pochopiteľných dôvodov, dokončenie štúdia, cestovanie, zamestnanie a pod. Respondenti do 24 rokov častejšie neplánujú zmenu rodinného stavu čo je vyšší rozdiel medzi skutočnou a očakávanou početnosťou. Prekvapujúce zistenie je u 30 a viac ročných, kde z nich až 93 respondentov buď neplánuje zmenu rodinného stavu alebo o tom neuvažuje. Toto číslo môže byť aj skreslené z dôvodu, že svoj rodinný stav majú títo respondenti už vyriešení, teda sú už manželmi/kami.

V poslednom období môžeme sledovať narastanie krivky pôrodnosti na Slovensku. Ibaže v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi sa rodičmi stávajú ľudia vo veku okolo 30 rokov. Aj my sme sledovali v našom výskume ako je to s pôrodnosťou u našej vzorky respondentov. Výsledky uvádzame v nasledovnej tabuľke.

T21 Súvislosť veku a rodičovstva

Vek	Dieťa / deti			Total
	Áno, mám	Nie, nemám	Momentálne	

						čakám			
		n	%	n	%	N	%	N	%
20-24	Count	11	2,76	387	96,99	1	0,25	399	100,0
	AR	-10,4		11,2		-3,5			
25-29	Count	38	11,55	278	84,50	13	3,95	329	100,0
	AR	-3,9		2,8		2,4			
30-34	Count	133	50,00	124	46,62	9	3,38	266	100,0
	AR	15,6		-15,4		1,4			
Total	Count	182	18,31	789	79,38	23	2,31	994	100,0

Štatisticky významné odlišnosti sme medzi vekom a počtom detí potvrdili. Najviac detí mali respondenti nad 30 rokov, naopak najmenej respondenti pod 24 rokov. Teda i tu môžeme potvrdiť, že autonómia v oblasti rodičovstva je ovplyvnená vekom respondentov.

V súvislosti s tým sme sledovali, či respondenti plánujú dieťa. Výsledky uvádzame v tabuľke T22.

T22 Plánovanie dieťaťa vzhľadom k veku

Vek		Plánovanie dieťaťa						Total	
		áno		nie		neviem			
		n	%	n	%	n	%	N	%
20-24	Count	4	1,02	347	88,75	40	10,23	391	100,0
	AR	-6,0		7,4		-4,4			
25-29	Count	26	8,99	209	72,32	54	18,69	289	100,0
	AR	2,2		-2,5		1,4			
30-34	Count	23	16,20	80	56,34	39	27,46	142	100,0
	AR	5,2		-6,6		4,0			
Total	Count	53	6,45	636	77,37	133	16,18	822	100,0

Štatisticky významné odlišnosti sme výskumom potvrdili v oblasti plánovania dieťaťa (do jedného roka). Častejšie možnosť plánovania dieťaťa uvádzali respondenti a respondentky vo veku nad 25 rokov. Naopak respondenti a respondentky do 24 rokov častejšie uvádzali možnosť nie.

Vo vzťahu k veku a autonómii v oblasti partnerstva a rodičovstva možno konštatovať, že medzi týmito dvoma charakteristikami mladých ľudí bola preukázaná súvislosť. Možno jednoznačne konštatovať, že so stúpajúcim vekom stúpa aj autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva.

Vzdelanie

Konštatujeme, že sme nepreukázali štatisticky významné odlišnosti vo vzťahu medzi vzdelaním a aktuálnou situáciou v oblasti partnerstva ani v oblasti rodičovstva. Odlišnosti sme však zaznamenali pri plánovaní zmien v týchto oblastiach. Pre plánovanie zmien sa významnej častejšie rozhodli respondenti a respondentky s vysokoškolským vzdelaním v oboch prípadoch. Toto zistenie môže súvisieť s ďalšími oblasťami autonómie, v ktorých vzdelanie zohráva významnú úlohu (autonómia v oblasti financií a bývania). **Vzdelanie na autonómiu v oblasti partnerstva a rodičovstva nemá priamy vplyv.**

Pracovná pozícia

Pracovná pozícia respondentov a respondentiek súvisí s momentálnym stavom v oblasti partnerstva a rodičovstva. Medzi zamestnancami, živnostníkmi a respondentmi

a respondentkami na rodičovskej dovolenke nachádzame významne viac mladých ľudí žijúcich v partnerstve a aj v manželskom zväzku. Naopak študenti častejšie uvádzali možnosť slobodní/á bez partnera.

Medzi momentálnou pracovnou pozíciou respondentov a plánovaním zmeny rodinného stavu tiež existujú štatisticky významné odlišnosti. Najčastejšie plánujú zmenu rodinného stavu zamestnanci, naopak najmenej často študenti. Zaujímavé zistenia uvádzame pri respondentoch a respondentkách na rodičovskej dovolenke - z tých, ktorí sú na rodičovskej dovolenke len 23,08 % plánuje zmenu rodinného stavu a 38,46% zatiaľ nevie. Aj tu vidíme tendenciu zrodzenia rodiny nie vždy na základoch manželstva, teda môžeme naozaj hovoriť o súčasnom trende mladých ľudí žiť v partnerstve, aj keď v ňom je už narodené dieťa.

V ďalšej oblasti sme vzťah sledovali v oblasti prítomnosti dieťaťa. Výsledky uvádzame v nasledovnej tabuľke. Konštatujeme, že výskumom sme štatisticky významné odlišnosti verifikovali i v tomto vzťahu. Momentálna pracovná pozícia respondentov vplyva na momentálnu situáciu v oblasti rodičovstva. Významne častejšie možnosť „áno, mám dieťa“ uvádzali respondenti na rodičovskej, zamestnanci a živnostníci. Naopak, možnosť nie, nemám častejšie volili študenti a nezamestnaní. Najväčšiu skupinu „čakajúcich potomstvo“ tvorili zamestnanci.

T23 Prítomnosť dieťaťa vzhľadom k pracovnej pozícii

Pracovná pozícia		Dieťa / deti						Total	
		Áno, mám		Nie, nemám		Momentálne čakám			
		n	%	n	%	n	%	N	%
zamestnanec	Count AR	100 3,7	23,58	305 -5,0	71,93	19 3,9	4,49	424	100,0
nezamestnaný	Count AR	8 -2,1	9,64	74 2,3	89,16	1 -,7	1,20	83	100,0
študent	Count AR	4 -10,4	1,13	348 11,1	98,59	1 -3,2	0,28	353	100,0
živnostník	Count AR	25 3,3	32,05	52 -2,9	66,67	1 -,6	1,28	78	100,0
RD	Count AR	44 14,1	97,78	0 -13,5	0,00	1 ,0	2,22	45	100,0
iné	Count AR	1 -,8	9,09	10 1,0	90,91	0 -,5	0,00	11	100,0
Total	Count	182	18,31	789	79,38	23	2,31	994	100,0

Momentálna pracovná pozícia mladých ľudí vplyva aj na plánovanie zmien v oblasti rodičovstva – výskumom sme potvrdili štatisticky významné odlišnosti. Častejšie plánujú dieťa zamestnanci a živnostníci ako študenti a zamestnanci.

Vo vzťahu k pracovnej pozícii a autonómii v oblasti partnerstva a rodičovstva možno konštatovať, že medzi týmito charakteristikami mladých ľudí bola preukázaná súvislosť. Najvyššou mierou autonómie v oblasti partnerstva a rodičovstva sa vyznačujú zamestnanci, živnostníci a respondenti a respondentky na rodičovskej dovolenke. Najnižšiu mieru autonómie vykazujú študenti a študentky.

Zdravotný stav

Zdravotný stav neovplyvňuje autonómiu v oblasti partnerstva a rodičovstva. Štatisticky významné odlišnosti sme v sledovaných ukazovateľoch charakterizujúci momentálny stav a plánovanie zmien nezaznamenali.

Lokalita bývania

Konštatujeme, že medzi jednotlivými krajinami sú odlišnosti, ktoré sa však vyskytujú nepravidelne, preto nie je možné vysloviť napriek pozitívnym štatistickým zisteniam jednoznačné stanovisko v prospech ktoréhokoľvek kraja.

Miesto bydliska (mesto/vidiek) neovplyvňuje momentálnu situáciu v oblasti partnerstva a rodičovstva. V žiadnej otázke sme nezaznamenali štatisticky významné odlišnosti.

Lokalita bývania nie je pre autonómiu v oblasti partnerstva a rodičovstva diferencujúcim znakom.

Pôvodná rodina

Typ pôvodnej rodiny respondentov a respondentiek ani jej životná úroveň nemá vplyv na skutočnosť, či respondenti a respondentky žijú s partnerom, či majú deti a či plánujú zmeny v oblasti partnerstva a rodičovstva do jedného roka. Pri hlbšej analýze sme však zistili, že respondenti a respondentky žijúci v manželskom zväzku významne častejšie vyrastali v úplnej rodine. Čo môže byť dôkazom preberania modelov rodinného spolužitia.

Môžeme konštatovať, že **pôvodná rodina nemá vplyv na autonómiu v oblasti partnerstva a rodičovstva.**

5.4. Relatívna autonómia

Relatívna autonómia – základné zistenia

Ako relatívna autonómia je označovaná aj miera slobody v rozhodovaní a konaní jednotlivcov vo vzťahu k rôznym oblastiam ich života – rodine, štúdiu, voľnému času, finančným výdavkom atď. Tak ako v iných oblastiach autonómie, aj v tejto dochádza v poslednom období u mládeži k zmenám. Ako uvádzajú R. Merino a M. Garcia⁸, kapacita mladých ľudí konať podľa ich rozhodnutia sa v posledných rokoch zvýšila, konsolidovala sa, stala sa legitímnou s malou pravdepodobnosťou zvratu. Indikátory vo výskume umožňujúce merať relatívnu autonómiu mladých ľudí sú limitované, ale výsledky sú jasné: situácia mladých ľudí sa v porovnaní s ich rodičmi zmenila drasticky. V súčasnosti majú mladí ľudia obrovské množstvo slobody vo výbere a konaní. Pričom táto sloboda sa rozšírila na široké skupiny teenagerov, chlapcov a dievčat pochádzajúcich z robotníckych tried a pod. Toto stúpanie autonómie môže zároveň vysvetliť pozitívne hodnotenia mladých ľudí vo vzťahu k hodnoteniu ich vzťahov s rodinou.

V našom výskume sme relatívnu autonómiu zisťovali pomocou odpovedí na otázky, do akej miery vplyvajú na rozhodnutia mladých ľudí vo vybraných oblastiach rodičia a priatelia a či mladí ľudia považujú svoju súčasnú životnú situáciu za výsledok slobodných rozhodnutí. Medzi mierou slobody v rozhodovaní vo vybraných oblastiach a vnímaním životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí bola pritom preukázaná vysoká miera korelácie vo všetkých oblastiach. To svedčí o tom, že ľudia, na ktorých rozhodovanie majú rodina a priatelia malý vplyv, zároveň vnímajú svoju situáciu ako výsledok svojich slobodných

---

⁸ MERINO, R. - GARCIA, M.: Emancipation englarment and acquisition of autonomy by young people in Catalonia. In: *Young*, 2006, Vol. 14, s. 33 – 47, s. 37

rozhodnutí a teda vyznačujú sa vysokou mierou relatívnej autonómie. Základný prehľad zistení prezentuje tabuľka T24

T24 Relatívna autonómia (miera slobody v rozhodovaní) v sledovaných oblastiach

Oblasti	Vplyv rodičov			Vplyv priateľov		
	priemer	Štandardná odchýlka	Modus	priemer	Štandardná odchýlka	Modus
A. Výber školy/vzdelania	2,509	0,789	3	2,664	0,724	3
B. Voľba zamestnania/nezamestnania	2,723	0,612	3	2,828	0,457	3
C. Rozhodnutie pre druh spolužitia, pre manželstvo, výber partnera/partnerky	2,785	0,54	3	2,808	0,456	3
D. Rozhodnutie mať/nemať dieťa	2,804	0,531	3	2,846	0,466	3
E. Spôsob prežívania voľného času	2,718	0,545	3	2,5	0,599	3
F. Spôsob míňania peňazí	2,622	0,583	3	2,686	0,578	3
G. Výber priateľov a stretávanie sa s nimi	2,793	0,522	3	2,598	0,614	3
H. Spôsob bývania	2,47	0,709	3	2,736	0,565	3
I. Účasť vo voľbách	2,79	0,545	3	2,827	0,531	3
J. Voľba politických strán/kandidátov	2,762	0,601	3	2,749	0,626	3
K. Členstvo v organizáciách	2,641	0,841	3	2,571	0,891	3

Škála od 1 do 3 vyjadrovala nasledovné možnosti: 1 – rozhodujem sa podľa názoru iných ľudí až 3 rozhodujem sa úplne sám.

Aritmetické priemery rovnako ako modus poukazujú na to, že mladí ľudia **pociťujú vysokú mieru slobody v rozhodovaní v sledovaných oblastiach, a to vo vzťahu k rodičom aj vo vzťahu k priateľom.**

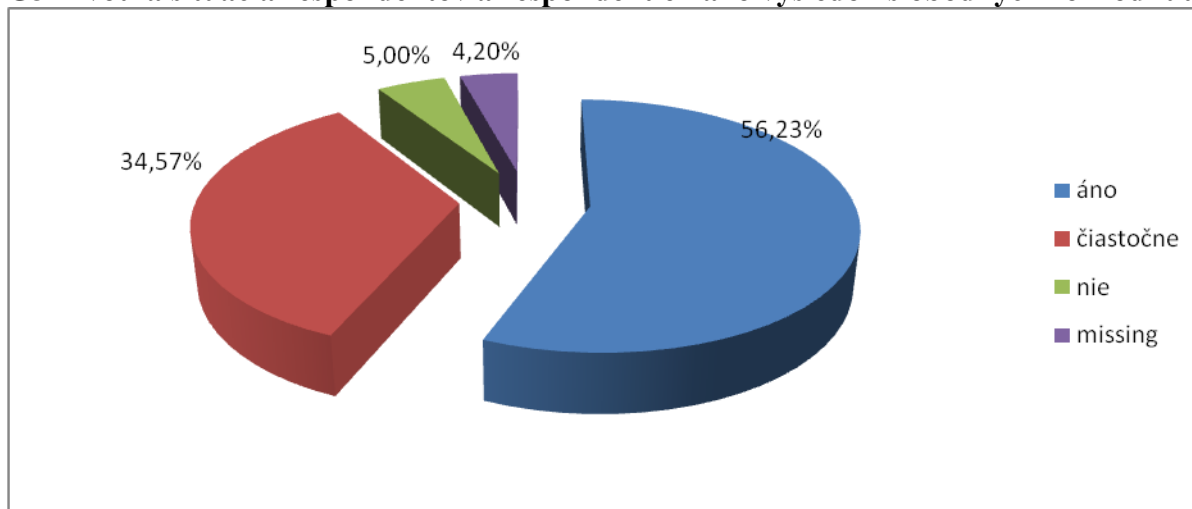
Aj keď medzi jednotlivými oblasťami nie sú významné rozdiely, za oblasti s najvyššou mierou relatívnej autonómie vo vzťahu k vplyvu rodičov možno označiť rodičovstvo, partnerský život a priateľské vzťahy. Toto zistenie poukazuje na skutočný posun v porovnaní s minulosťou, kedy práve partnerský a rodinný život boli oblasťami, na ktorý mali značný vplyv rozhodnutia pôvodnej rodiny. Zároveň sú odrazom skutočnosti, že životné udalosti ako uzatvorenie manželstva či rozhodnutie sa pre rodičovstvo sa posúvajú stále do vyššieho veku, kedy sa vplyv rodičov oslabuje. Na druhej strane oblasťami, v ktorých je vplyv rodičov výraznejší, je výber školy/vzdelania a spôsobu bývania. Obe oblasti sa zároveň vyznačujú vyššiu mierou variability odpovedí respondentov a respondentiek (štandardná odchýlka pri výbere školy je 0,789 a pri spôsobe bývania 0,709). To svedčí o rôznorodých situáciách, v ktorých sa mladí ľudia nachádzajú. Napríklad možno predpokladať, že u mladého človeka, ktorý už má samostatné bývanie je relatívna autonómia v tejto oblasti vyššia ako u toho, ktorý býva s rodičmi.

Pri porovnaní vplyvu rodičov a vplyvu priateľov na rozhodovanie mladých ľudí nenachádzame veľké rozdiely. Oblasťou, v ktorej možno pozorovať najväčší rozdiel je spôsob prežívania voľného času. Je to oblasť, na ktorú majú skôr vplyv priateľa ako rodičia, čo súvisí aj so skutočnosťou, že respondentmi a respondentkami boli mladí ľudia veku 20 až 34 rokov.

O vysokej miere relatívnej autonómie respondentov a respondentiek svedčia aj ich odpovede na otázku, či považujú svoju súčasnú životnú situáciu za výsledok ich slobodných rozhodnutí.

G3 Životná situácia respondentov a respondentiek ako výsledok slobodných rozhodnutí

Viac ako polovica respondentov a respondentiek (56,23 %) považuje svoju súčasnú životnú situáciu za výsledok svojich slobodných rozhodnutí. Približne tretina respondentov a respondentiek sa priklonila k odpovedi čiastočne a len 5% odpovedalo nie.

Relatívna autonómia vo vzťahu k vybraným sociálno-demografickým charakteristikám

Rod

Vo vzťahu k rodu sme nezaznamenali v jednotlivých oblastiach rozhodovania ani v hodnotí životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí štatisticky významné odlišnosti. Môžeme konštatovať, že **relatívna autonómia nie je oblasťou, ktorá by bola rodovo podmienená.**

Vek

Vek mladých ľudí možno označiť sa charakteristiku, ktorá má na relatívnu autonómiu vplyv vo vybraných oblastiach. Štatisticky významné odlišnosti vo vzťahu k veku respondentov a respondentiek sme zaznamenali pri vplyve rodičov na tieto oblasti: výber školy/vzdelania, voľba zamestnania/nezamestnania sa, spôsob mŕňania peňazí, výber priateľov a stretávanie sa s nimi a spôsob bývania. Pri vplyve priateľov sme odlišnosti vo vzťahu k veku zaznamenali pri výbere školy/vzdelania, spôsobe prežívania voľného času a účasti vo voľbách. Vo všetkých uvedených prípadoch pritom so stúpajúcim vekom stúpa aj miera slobody v rozhodovaní, t.j. oslabuje sa vplyv rodiny a priateľov.

Štatisticky významné odlišnosti vo vzťahu k veku sme zaznamenali pri vnímaní životnej situácie mladých ľudí ako výsledku ich slobodných rozhodnutí. Zistenia dokumentuje tabuľka.

T 25 Životná situácia respondentov a respondentiek ako výsledok slobodných rozhodnutí vo vzťahu k veku

			Životná situácia ako výsledok slobodných rozhodnutí			Total
			Áno	Čiastočne	Nie	
Vek	20-24 rokov	Count	210	161	20	391
		AR	-2,6	2,7	-0,1	
		%	53,71	41,18	5,11	100,00
	25-29 rokov	Count	196	96	20	312
		AR	1,8	-2,4	1,1	
		%	62,82	30,77	6,41	100,00
	30-34 rokov	Count	155	89	10	254
		AR	0,9	-0,4	-1,1	
		%	61,03	35,04	3,93	100,00
Total		Count	561	346	50	957

Ako dokumentuje tabuľka, štatisticky významné súvislosti veku a hodnotenia životnej situácie sú spôsobené rozdielmi v očakávaných a reálnych početnostiach pri vekovej skupine respondentov a respondentiek od 20 do 24 rokov pri možnosti áno (reálna početnosť je menšia ako očakávaná) a čiastočne (reálna početnosť je väčšia ako očakávaná) a pri vekovej skupine 25 až 29 rokov pri možnosti čiastočne (reálna početnosť je menšia ako očakávaná). Tieto rozdiely dokumentujú nižšiu relatívnu autonómiu v najmladšej vekovej skupine. Relatívne početnosti vo vzťahu k veku rovnako však poukazujú na to, že nie je jednoznačná priamoúmerná súvislosť medzi stúpajúcim vekom a hodnotením súčasnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí. Táto skutočnosť môže byť podľa nášho názoru spôsobená tým, že vo vyššom veku majú mladí ľudia už pracovné a rodinné záväzky, ktoré ich rozhodovanie môžu ovplyvňovať.

Vo vzťahu k veku a relatívnej autonómii možno konštatovať, že medzi týmito dvoma charakteristikami mladých ľudí bola preukázaná súvislosť, ale len pri vybraných oblastiach. Nemožno jednoznačne konštatovať, že so stúpajúcim vekom stúpa aj relatívna autonómia.

Vzdelanie

Vzdelanie sa vo vzťahu k relatívnej autonómii ukazuje ako veľmi významný faktor. S výškou vzdelania pritom stúpa aj relatívna autonómia.

Súvislosť relatívnej autonómie vo vzťahu k vplyvu rodičov a vzdelania bola preukázaná v týchto oblastiach ($p > 0,05$): výber školy, voľba zamestnania, rozhodnutie pre rodičovstvo, výber priateľov a stretávanie sa s nimi, spôsob bývania, účasť vo voľbách a členstvo v organizáciách.

Vzdelanie má vplyv na relatívnu autonómiu vo vzťahu k priateľom v oblastiach ($p > 0,05$): výber školy, rozhodnutie pre partnerstvo, rozhodnutie pre rodičovstvo, spôsob mienania peňazí výber priateľov a stretávanie sa s nimi, spôsob bývania, účasť vo voľbách a členstvo v organizáciách.

Pri hlbšej analýze môžeme zároveň konštatovať, že ľudia s nižším vzdelaním sa vyznačujú v uvedených oblastiach nižšou mierou relatívnej autonómie, t.j. vplyv rodiny a priateľov na

ich rozhodovanie je vyššie. Na druhej strane ľudia s vyšším vzdelaním vykazujú vyššiu mieru autonómie.

Toto zistenie potvrdzuje aj preukázaná súvislosť medzi vzdelaním a vnímaním životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí. Súvislosť poukazuje na to, že mladí ľudia so základným a stredoškolským vzdelaním sa významne menej prikláňajú k tomu, že ich súčasná situácia je výsledkom ich slobodných rozhodnutí a významne viac sa vôbec s týmto tvrdením nestotožňujú. Na druhej strane ľudia s vysokoškolským vzdelaním sa významne viac prikláňajú k možnosti áno, a naopak významne menej k možnosti nie a čiastočne.

Pracovná pozícia

Pracovná pozícia respondentov a respondentiek nemá vplyv na mieru slobody v rozhodovaní sa v jednotlivých oblastiach. Súvislosti však boli preukázané pri vnímaní životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí. Odlišnosti boli spôsobené rozdielmi medzi očakávanými a reálnymi početnosťami v prípade dvoch skupín respondentov a respondentiek – nezamestnaných a živnostníkov. Nezamestnaní mladí ľudia významne menej vnímajú svoju súčasnú situáciu ako výsledok slobodných rozhodnutí a na druhej strane skupina, v ktorej toto vnímanie prevažuje je skupina živnostníkov.

Zdravotný stav

Zdravotný stav respondentov a respondentiek je charakteristika, ktorá významne ovplyvňuje tieto oblasti rozhodovania, a to čo sa týka vplyvu rodičov aj vplyvu priateľov ($p > 0,05$): výber školy/vzdelania, spôsob mienania peňazi a výber priateľov a stretávanie sa s nimi. Vo všetkých troch prípadoch pritom významne menší vplyv pociťujú mladí ľudia, ktorí nemajú žiadne zdravotné obmedzenie a významne väčší vplyv pociťujú ľudia so zdravotným obmedzením, ktoré ale výrazne neovplyvňuje ich život. U respondentiek a respondentov s výrazným zdravotným obmedzením neboli preukázané významné odlišnosti ani v jednom prípade. Na druhej strane práve táto skupina respondentov a respondentiek najmenej vníma svoju životnú situáciu ako výsledok svojich slobodných rozhodnutí.

Lokalita bývania

Kraj, v ktorom respondenti/respondentky bývajú, sa ukázal ako diferencujúca charakteristika miery slobody rozhodovania vo vzťahu k rodičom a priateľom takmer vo všetkých sledovaných oblastiach (okrem voľby zamestnania v oboch prípadoch a výbere partnera pri vplyve rodičov). Odlišnosti však nevykazujú žiadne pravidelnosti vo vzťahu ku jednotlivým krajom.

Aj pri vnímaní životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí v súvislosti s krajom bydliska sme zaznamenali významné odlišnosti. Svoju životnú situáciu ako výsledok slobodných rozhodnutí vnímajú významne častejšie respondenti a respondentky z Trenčianskeho a Žilinského kraja. Naopak svoju životnú situáciu ako výsledok slobodných rozhodnutí nevnímajú významne častejšie respondenti a respondentky z Nitrianskeho a Banskobystrického kraja.

To, či mladí ľudia bývajú v meste alebo na vidieku nemá vplyv na ich relatívnu autonómiu. Významné rozdiely boli preukázané len v dvoch oblastiach rozhodovania. Rovnako vnímanie životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí nie je u respondentov a respondentiek bývajúcich v meste a na vidieku rozdielne.

Pôvodná rodina

Typ rodiny, ktorej mladí respondenti a respondentky vyrastali, nemá vplyv na jednotlivé oblasti rozhodovania sa mladých ľudí. Na druhej strane je diferencujúcou charakteristikou v prípade vnímania súčasnej životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí. Významné odlišnosti medzi očakávanými a skutočnými početnosťami boli preukázané v nasledovných prípadoch: mladí ľudia, ktorí vyrastali v rodine s obidvoma rodičmi, vnímali svoju životnú situáciu ako výsledok slobodných rozhodnutí významne častejšie. Na druhej strane respondenti a respondentky vyrastajúci v neúplných rodinách a u starších rodičov alebo iných príbuzných významne častejšie nevnímajú svoju súčasnú situáciu ako výsledok slobodných rozhodnutí.

Životná úroveň pôvodnej rodiny nemá vplyv na jednotlivé oblasti rozhodovania, ale má vplyv na vnímanie súčasnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí. Ako dokumentuje tabuľka T26, významné odlišnosti sme zaznamenali pri odpovedi áno u respondentov a respondentiek, ktorí/ktoré hodnotili životnú úroveň svojej pôvodnej rodiny pod hranicou uspokojovania životných potrieb (reálne početnosti boli nižšie ako očakávané) a u respondentov a respondentiek, ktorí/ktoré ju hodnotili nad hranicou uspokojovania životných potrieb (reálne početnosti boli vyššie ako očakávané). Mladí ľudia, ktorých pôvodná rodina mala životnú úroveň na hranici uspokojovania životných potrieb sa významne častejšie priklonili k možnosti nie. Respondenti a respondentky, ktorých pôvodné rodiny sa vyznačovali najvyššou životnou úrovňou nevykazovali významné odlišnosti. Z relatívnych početností je zjavné, že so stúpajúcou životnou úrovňou pôvodnej rodiny stúpa aj relatívna autonómia vyjadrená vnímaním životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí.

T 26 Životná situácia ako výsledok slobodných rozhodnutí vo vzťahu k životnej úrovni pôvodnej rodiny

				Životná situácia ako výsledok slobodných rozhodnutí			Total
				áno	čiastočne	nie	
Pôvodná rodina	ŽU pod hranicou uspokojovania životných potrieb	Count	23	32	4	59	
		AR	-3,2	3,0	,6		
	ŽU na hranici uspokojovania životných potrieb	Count	294	183	34	511	
		AR	-,8	-,2	2,1		
	ŽU nad hranicou uspokojovania životných potrieb	Count	230	126	10	366	
		AR	2,1	-,9	-2,7		
	ŽU výrazne nad hranicou uspokojovania životných potrieb	Count	15	5	2	22	
		AR	,9	-1,3	,8		
Total	Count	562	346	50	958		

5.5. Subjektívna autonómia

Subjektívna autonómia – základné zistenia

Subjektívnu autonómiu mladých ľudí vyjadrujú dva ukazovatele. Prvým je ich subjektívna spokojnosť s ich finančnou situáciou, situáciou v oblasti bývania a situáciou v oblasti partnerstva a rodičovstva. Druhým ukazovateľom je subjektívne posudzovanie toho, či majú

mladí ľudia možnosť žiť autonómne, t.j. či majú nevyhnutnú podporu, zdroje a príležitosti na to, aby si mohli vybrať žiť svoj život nezávisle, plne sociálne a politicky participovať vo všetkých sektoroch každodenného života a prijímať nezávislé rozhodnutia.

Prehľad zistení o spokojnosti respondentov a respondentiek v percentuálnych vyjadreniach je uvedený v tabuľkách T27 a T29. Tabuľka T28 poskytuje prehľad v priemerných hodnoteniach.

T27 Subjektívna spokojnosť v jednotlivých oblastiach v počtoch a percentách

oblasti	Veľmi spokojný		spokojný		nespokojný		Veľmi nespokojný		Missing		spolu	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Finančná situácia	108	10,79	494	49,35	322	32,17	52	5,19	0	0	1001	100,0
Situácia v oblasti bývania	229	22,88	584	58,34	154	15,38	32	3,2	2	0,02	1001	100,0
Situácia v oblasti partnerstva	335	33,47	448	44,76	156	15,58	48	4,8	14	1,4	1001	100,0
Situácia v oblasti rodičovstva	171	17,08	344	34,37	44	4,4	11	1,1	431	43,06	1001	100,0

T28 Subjektívna spokojnosť v jednotlivých oblastiach priemerné hodnoty

Spokojnosť	Priemer	Štandardná odchýlka	Modus
S finančnou situáciou	2,32582	0,740	2
S bývaním	1,989	0,715	2
S partnerstvom	1,916	0,828	2
S rodičovstvom	1,816	0,649	2

Percentuálne vyjadrenia a priemerné hodnoty svedčia o tom že v jednotlivých oblastiach vyjadrujú mladí ľudia pomerne vysokú mieru subjektívnej spokojnosti. Najvyššiu spokojnosť sme pritom zaznamenali v oblasti rodičovstva a naopak najnižšiu v oblasti finančnej situácie.

Pozitívne možno vnímať aj subjektívne vnímanie autonómie vyjadrené vnímaním podmienok pre nezávislý život, participáciu v spoločnosti a prijímanie nezávislých rozhodnutí. Viac ako polovica respondentov a respondentiek vyjadrilo súhlas s tým, že majú nevyhnutnú podporu, zdroje a príležitosti na dosiahnutie autonómie. Približne štvrtina zvolila neutrálnu odpoveď. Rovnako priemerné hodnotenia dokumentujú pomerne vysokú mieru subjektívnej autonómie. Nevyhnutnú podporu, zdroje a príležitosti majú pritom mladí ľudia najmä pre prijímanie nezávislých rozhodnutí, menej pre výber a organizovanie nezávislého života.

T 29 Subjektívne posúdenie možnosti žiť autonómne v %

Nevyhnutná podpora, zdroje, príležitosti na	Nesúhlas	Čiastočný nesúhlas	Neutrálna odpoveď	Čiastočný súhlas	Súhlas	Neviem	Missing
	%	%	%	%	%	%	%
Výber a organizovanie nezávislého života	7,69	11,99	27,07	25,27	24,98	2,5	0,5

Na plnú sociálnu a politickú participovať vo všetkých sektoroch každodenného života.	5,29	9,99	25,67	24,58	27,87	6,09	0,5
Na prijímanie nezávislých rozhodnutí.	5,09	7,69	20,88	25,77	35,46	4,5	0,6

T 30 Subjektívne posúdenie možnosti žiť autonómne – priemerné hodnoty

Nevyhnutná podpora, zdroje, príležitosti na	N	priemer	Štandardná odchýlka	Minimum	Maximum	Modus
Výber a organizovanie nezávislého života	996	3,406	1,323	0	5	3
Na plnú sociálnu a politickú participovať vo všetkých sektoroch každodenného života.	996	3,417	1,435	0	5	5
Na prijímanie nezávislých rozhodnutí.	995	3,657	1,395	0	5	5

Subjektívna autonómia vo vzťahu k vybraným sociálno-demografickým charakteristikám

Rod

Subjektívne posúdenie možnosti žiť autonómne nie je z hľadiska rodu významne diferencované.

Vek

Vek sa prejavil ako diferencujúca charakteristika subjektívneho posúdenia možnosti žiť autonómie len v jednej oblasti, a to konkrétne posúdení podmienok pre sociálnu a politickú participáciu vo všetkých sektoroch každodenného života. Rozdiely medzi reálnymi a očakávanými početnosťami sme zaznamenali pri respondentoch a respondentkách z vekovej skupiny 30 až 34 ročných, ktorí/ktoré sa významne viac priklonili k možnosti čiastočne súhlasím a významne menej k neutrálnej možnosti a na druhej strane pri respondentoch a respondentkách z vekovej skupiny 25-29 ročných, ktorý sa naopak priklonili významne viac k možnosti neviem a významne menej k možnosti čiastočne súhlasím. **Celkovo však s vekom pocit subjektívnej autonómie automaticky nestúpa.**

Vzdelanie

Vzdelanie respondentov a respondentiek má vplyv na subjektívne posúdenie možností pre autonómiu mladých ľudí vo všetkých troch oblastiach. Rozdiely medzi očakávanými a reálnymi početnosťami sa vo väčšine prípadov týkali respondentov a respondentiek s vysokoškolským vzdelaním druhého a tretieho stupňa, a to v prospech súhlasu s existenciou podmienok pre autonómiu a respondentov a respondentiek so stredoškolským vzdelaním bez maturity v neprospech súhlasu s existenciou podmienok pre nezávislý život. **Celkovo respondenti a respondentky s vyšším vzdelaním vyjadrili vyššiu mieru subjektívnej autonómie ako respondenti a respondentky s nižším vzdelaním.**

Zdravotný stav

Zdravotný stav nie je v prípade subjektívnej autonómie diferencujúcim znakom.

Bydlisko

Z hľadiska kraja sme zaznamenali významné odlišnosti, ale tie nevykazujú žiadnu pravidelnosť.

Lokalita bývania – mesto/vidiek je diferencujúcou charakteristikou posudzovania podmienok pre dosahovanie autonómie v dvoch prípadoch, a to konkrétne v prípade vnímania nevyhnutných zdrojov, podpory a príležitostí pre plnú sociálnu a politickú participáciu a na prijímanie nezávislých rozhodnutí. Rozdiely medzi reálnymi a očakávanými početnosťami pritom svedčia o tom, že mladí ľudia bývajúci v meste vnímajú významne častejšie existenciu podmienok pre participáciu i nezávislé rozhodnutia a zároveň sa významne menej stotožňujú s neutrálnym tvrdením. Mladí ľudia bývajúci na vidieku pritom hodnotili existenciu podmienok pre participáciu a nezávislé rozhodnutia negatívnejšie a významne častejšie sa priklonili k neutrálnej možnosti.

Pôvodná rodina

Typ pôvodnej rodiny respondentov a respondentiek nemá vplyv na posúdenie podmienok pre dosahovanie autonómie ani v jednej oblasti. Životná úroveň pôvodnej rodiny sa však ukázala ako diferencujúca charakteristika vo všetkých troch oblastiach posudzovania možnosti žiť autonómne. So stúpajúcou životnou úrovňou pôvodnej rodiny pritom automaticky subjektívna autonómia nestúpa. Významne nižšiu mieru subjektívnej autonómie však vykazujú respondenti a respondentky, ktorých pôvodná rodina mala životnú úroveň pod a na hranici uspokojovania životných potrieb a významne vyššiu respondenti a respondentky s pôvodnou rodinou nad hranicou uspokojovania potrieb. V skupine, kde pôvodná rodina mala životnú úroveň výrazne nad hranicou uspokojovania potrieb sme štatisticky významné odlišnosti nezaznamenali.

5.6. Autonómia v oblasti financií a autonómia v oblasti bývania

Medzi všetkými zdrojmi príjmov aj najväčším zdrojom príjmom respondentov a respondentiek a spôsobom ich bývania je štatisticky významná súvislosť. Zdroj príjmov vplyva na spôsob bývania. Respondenti s úplným úväzkom významne častejšie žijú samostatne a významne menej s rodičmi a inými. Mladí ľudia, pre ktorých je hlavným zdrojom príjmu brigáda a rodičia, významne častejšie žijú s rodičmi a s inými. Respondenti a respondentky s príjmom od partnera a príjmom z rodičovského príspevku významne častejšie bývajú samostatne, významne menej s rodičmi a s inými. Mladí ľudia, ktorých hlavným zdrojom príjmu sú brigády a štipendiá, významne častejšie žijú s inými.

Ukazuje sa, že dosiahnutie autonómie v oblasti bývania je ovplyvnená celkovým príjmom. Respondenti a respondentky s najvyššími mesačnými príjmami významne častejšie bývajú samostatne. Na druhej strane respondenti a respondentky s príjmom pod 186 Eur významne častejšie bývajú so svojimi rodičmi, resp. s inými. Vyskytla sa tu i skupina respondentov s príjmom nad 600 Eur, avšak býva stále s rodičmi.

Z výsledkov môžeme konštatovať, že medzi autonómiou v oblasti financií a autonómiou v oblasti bývania existuje súvislosť. Nemožno však jednoznačne konštatovať, že s autonómiou v oblasti financií automaticky stúpa aj autonómia v oblasti bývania. Respondenti a respondentky s nezávislým príjmom síce významne častejšie bývajú samostatne, ale v skupine bývajúcej samostatne nachádzame aj respondentov a respondentky, ktorých príjem je charakterizovaný závislosťou na partnerovi alebo

štáte. V tomto prípade ide najmä o respondentov a respondentky na rodičovskej dovolenke. S výškou príjmu však autonómia v oblasti bývania stúpa.

5.7. Autonómia v oblasti bývania a autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva

Podľa štatistických zistení môžeme konštatovať, že spôsob bývania a momentálny rodinný stav sú vo vzájomnom vzťahu. Potvrdilo sa, že respondenti a respondentky, ktorí/ktoré dosahujú objektívnu autonómiu v oblasti bývania (ide o vlastné samostatné bývanie mimo rodičovského domu/bytu) dosahujú významne častejšie aj objektívnu autonómiu v oblasti rodinného stavu (žijú v manželstve).

Pri porovnaní spôsobu bývania a spolužitia (podľa skupín) boli tiež preukázané štatisticky významné súvislosti. Respondenti a respondentky, ktorí/ktoré žijú v prenajatom, resp. vlastnom byte/dome uvádzali významne častejšie spôsob spolužitia s partnerom, naopak respondenti a respondentky žijúci s rodičmi významne častejšie uvádzali život bez partnera/partnerky.

T31 Porovnanie spôsobu bývania (podľa skupín) s momentálnym rodinným stavom

Spôsob bývania		Momentálny stav							Total
		slobodný bez	slobodný s	ženatí/vydaté	rozvedení bez	rozvedení s	vdovec bez	vdovec s	
missing	Count	0	2	0	0	0	0	0	2
	AR	-1,1	1,7	-,7	-,2	-,2	-,1	,0	
iné	Count	6	5	1	4	0	0	0	16
	AR	,1	-,8	-1,2	5,2	-,6	-,3	-,1	
iní	Count	63	47	0	0	0	1	0	111
	AR	4,8	,4	-5,2	-2,0	-1,6	,9	-,4	
rodičia	Count	254	233	36	9	4	0	1	537
	AR	7,8	1,9	-9,8	-2,6	-2,9	-2,2	,9	
samostatné	Count	39	119	140	17	15	3	0	333
	AR	-11,4	-2,2	14,2	2,8	4,3	1,8	-,7	
Total	Count	362	406	177	30	19	4	1	999

Respondenti a respondentky, ktorí/ktoré žijú samostatne, významne častejšie tiež plánujú zmenu rodinného stavu. Naopak, väčšina, ktorá uviedla odpoveď „nie“, boli mladí ľudia žijúci s rodičmi.

Spôsob bývania vplýva na rodičovstvo a aj na rozhodnutie mať v blízkej budúcnosti dieťa. Respondenti a respondentky žijúci/žijúce samostatne sú významne častejšie rodičmi, respektíve očakávajú potomstvo. Naopak mladí ľudia, žijúci so svojimi rodičmi významne častejšie uvádzali, že dieťa nemajú a ani ho neočakávajú.

Respondenti a respondentky, ktorí/ktoré sú autonómni v oblasti bývania (osamostatnili sa), významne častejšie uvádzali skutočnosť, že do jedného roka by chceli mať dieťa. Naproti tomu respondenti a respondentky, žijúci s rodičmi resp. žijúci s inými nechcú mať dieťa v najbližšej budúcnosti.

Autonómia v oblasti bývania vplýva na dosahovanie autonómie v oblasti partnerstva a rodičovstva. Respondenti a respondentky, ktorí/ktoré sú autonómni v oblasti bývania

(majú samostatné bývanie mimo rodičov) dosahujú významne častejšie aj autonómiu v oblasti partnerstva (žijú v manželstve) a rodičovstva (majú deti alebo ich očakávajú).

5.8. Relatívna autonómia a autonómia v ostatných oblastiach

Relatívna autonómia a autonómia v oblasti financií

Súvislosť medzi relatívnou autonómiou a autonómiou v oblasti financií sme overovali vzťahmi medzi nasledovnými otázkami:

- Súvislosť slobody v rozhodovaní a konaní v jednotlivých oblastiach a najväčší zdroj príjmu respondentov a respondentiek
- Súvislosť slobody v rozhodovaní a konaní s výškou príjmu
- Súvislosť vnímania životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí s najväčším zdrojom príjmu
- Súvislosť vnímania životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí s výškou príjmu.

Vo vzťahu slobody v rozhodovaní a konaní k najväčšiemu zdroju príjmov sme významné rozdiely zaznamenali len pri vplyve rodičov, v nasledovných oblastiach: výber školy/vzdelania, voľba zamestnania, výber partnera/partnerky, spôsob míňania peňazí, výber priateľov a stretávanie sa s nimi, spôsob bývania, účasť vo voľbách, členstvo v organizáciách. Takmer vo všetkých prípadoch môžeme konštatovať, že významne vyššou mierou slobody v rozhodovaní a konaní v uvedených oblastiach sa vyznačujú respondenti a respondentky, ktorých najväčší zdroj príjmu pochádza z pravidelnej práce na plný úväzok a naopak významne nižšiu slobodu v rozhodovaní a konaní majú respondenti a respondentky s prevažujúcim príjmom od rodičov.

Pri posudzovaní životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí sme vo vzťahu k najväčšiemu zdroju príjmov štatisticky významné odlišnosti nezaznamenali. Rozdiely medzi reálnymi a očakávanými početnosťami sme zistili v dvoch prípadoch, ktoré potvrdzujú práve vyššie uvedené súvislosti. Ľudia, ktorých najväčší zdroj príjmov pochádza z platenej práce na plný úväzok sa významne viac priklonili k možnosti áno a významne menej k možnosti čiastočne a ľudia s prevažným príjmom od rodičov sa zase významne menej priklonili k možnosti áno.

Výška príjmu sa síce ukázala ako faktor, ktorý diferencuje slobodu v rozhodovaní a konaní mladých ľudí v niektorých oblastiach, a to čo sa týka vplyvu rodičov aj vplyvu priateľov. Významné odlišnosti však v jednotlivých prípadoch vykazovali respondenti a respondentky s rôznou výškou príjmu a teda v tejto oblasti sme nepotvrdili že so stúpajúcou výškou príjmu stúpa aj miera slobody v rozhodovaní a konaní v jednotlivých oblastiach. Najčastejšie sme sa s významne vyššou mierou vplyvu rodiny a priateľov stretli v prípade skupiny mladých ľudí s najnižším príjmom a na druhej strane s významne vyššou mierou slobody u respondentov a respondentiek z najvyššej príjmovej skupiny.

Obdobné súvislosti sme zaznamenali aj v prípade vnímania životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí respondentmi a respondentkami s rôznymi výškami príjmu. Mladí ľudia z najnižšej príjmovej skupiny významne menej vnímajú svoju životnú situáciu ako výsledok ich slobodných rozhodnutí a na druhej strane aj v tejto oblasti sa ľudia s najvyšším príjmom prejavili ako ľudia s najvyššou mierou autonómie.

Relatívna autonómia a autonómia v oblasti bývania

Miera slobody v rozhodovaní a konaní súvisí s typom bývania respondenta/respondentky v prípade vplyvu rodičov v nasledovných oblastiach: výber školy/vzdelania, voľba zamestnania, spôsob míňania peňazí, stretávanie sa s priateľmi, spôsob bývania, členstvo v organizáciách. Vo všetkých uvedených prípadoch významne vyššiu mieru slobody vykazujú mladí ľudia, ktorí bývajú samostatne a významne nižšiu mladí ľuďmi bývajúci s rodičmi. U skupín respondentov a respondentiek bývajúcich s inými ľuďmi či v inom druhu bývania sme významné odlišnosti pri vplyve rodičov na uvedené oblasti nezaznamenali.

Medzi autonómiou v oblasti bývania a vplyvom priateľov na mieru slobody sme zaznamenali odlišnosti v týchto oblastiach: spôsob prežívania voľného času, výber priateľov a stretávanie sa s nimi a spôsob bývania. Vo všetkých troch prípadoch sa väčšou mierou slobody vyznačovali ľudia so samostatným bývaním a významne menšiu slobodu sme zaznamenali u respondentov a respondentiek bývajúcich s inými.

Medzi autonómiou v oblasti bývania a vnímaním životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí sme zaznamenali významné súvislosti. Najvyššiu mierou relatívnej autonómie vykazujú respondenti a respondentky so samostatným bývaním, ďalej nasledujú tí, ktorí bývajú s rodičmi a v inom type bývania a najmenej vnímajú svoju životnú situáciu ako výsledok ich osobných rozhodnutí mladí ľudia bývajúci s rodičmi.

Relatívna autonómia a autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva

Rodinný stav zohráva významnú úlohu pri vnímaní životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí, ale na jednotlivé oblasti rozhodovania nemá vplyv. Významné odlišnosti medzi očakávanými a reálnymi početnosťami sme zaznamenali v týchto prípadoch:

- Skupina slobodných respondentov bez partnera sa významne častejšie priklonila k odpovedi čiastočne.
- Skupina vydatých/ženatých sa významne častejšie priklonila k odpovedi áno a významne menej k odpovedi čiastočne.

To, či respondenti a respondentky žijú sami alebo s partnerom ani to či sú rodičmi a počet ich detí pritom nemá vplyv na vnímanie ich životnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí.

5.9. Subjektívna autonómia a objektívna autonómia v jednotlivých oblastiach

Subjektívna autonómia a autonómia v oblasti financií

Medzi subjektívnou spokojnosťou s finančnou situáciou a autonómiou v oblasti financií sme zaznamenali súvislosť. Najvyššou mierou spokojnosti sme zaznamenali u respondentov a respondentiek, ktorí/ktoré majú nezávislý príjem. Mladí ľudia, ktorí sú závislí na financiách

získavaných od štátu (materská, podpora, dôchodok) sú významne viac nespokojní so svojou finančnou situáciou.

Z pohľadu výšky mesačného príjmu sme zistili, že spokojnosť s finančnou situáciou stúpa s výškou príjmu. Najspokojnejší sú mladí ľudia s najvyšším zdrojom príjmu, najmenej spokojní sú respondenti a respondentky s najnižším zdrojom príjmu.

T 32 Výška mesačného príjmu a spokojnosť s finančnou situáciou

výška mesačného príjmu		O17				Total	
		veľmi spokojní	spokojní	Nespokojní	veľmi nespokojní		
pod 186	Count	13	97	82	30	222	
	AR	-2,9	-2,3	1,5	6,1		
186-300	Count	7	61	72	8	148	
	AR	-2,8	-2,5	4,5	,0		
300-600	Count	23	157	111	10	301	
	AR	-2,4	,7	1,9	-2,0		
600-900	Count	38	107	29	2	176	
	AR	4,8	3,0	-5,1	-2,8		
nad 900	Count	23	43	7	0	73	
	AR	5,7	1,5	-4,4	-2,1		
Total		Count	104	465	301	50	920

Na subjektívne posúdenie možnosti žiť autonómne nemá vplyv dosahovanie autonómie v oblasti financií. Štatisticky významné odlišnosti sme zaznamenali len vo vzťahu k výške príjmu. Tieto odlišnosti sú pritom vo všetkých prípadoch spôsobené rozdielmi medzi reálnymi a očakávanými početnosťami pri respondentoch a respondentkách z najvyššej príjmovej skupiny (nad 900 Eur), ktorých posúdenie možnosti žiť autonómne je významne pozitívnejšie.

Subjektívna autonómia a autonómia v oblasti bývania

Pri subjektívnej spokojnosti so situáciou v oblasti bývania sme zistili štatisticky významné odlišnosti vzhľadom na spôsob bývania. Najspokojnejší sa javia tí mladí ľudia, ktorí majú buď vlastné samostatné bývanie s partnerom alebo bez neho. Naproti tomu významne viac nespokojní sú tí, ktorí bývajú buď v prenajatom byte/dome (teda nemajú ešte vyriešení spôsob bývania) a žijúci s partnermi s ich rodičmi a na internáte.

T33 Porovnanie spokojnosti v oblasti bývania so spôsobom bývania (podľa skupín)

Spôsob bývania (podľa skupín)		Spokojnosť so situáciou v oblasti bývania								Total	
		veľmi spokojní		spokojní		nespokojní		veľmi nespokojní			
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
missing	Count	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
	AR	-,5		,8		-,4		-,2			
Iné	Count	1	6,25	12	75,0	1	6,25	2	12,5	16	100,0
	AR	-1,6		1,4		-1,0		2,1			
Iní	Count	12	10,81	73	65,77	26	23,42	0	0,0	111	100,0
	AR	-3,2		1,7		2,5		-2,0			

rodičia	Count	123	22,86	304	56,51	90	16,73	21	3,90	538	100,0
	AR	,0		-1,4		1,2		1,4			
samostatne	Count	93	27,93	194	58,26	37	11,11	9	0,30	333	100,0
	AR	2,7		-,1		-2,7		-,6			
Total	Count	229	22,92	584	58,46	154	15,42	32	3,20	999	100,0

Ako dokumentuje tabuľka T33, významne spokojnejší sú tí, ktorí nežijú s rodičmi, t.j. bývajú samostatne alebo s inými. Naopak najnespokojnejší sú tí, ktorí s rodičmi žijú.

Subjektívne posúdenie možnosti žiť autonómne súvisí s autonómiou v oblasti bývania len pri možnosti žiť nezávislý život. V tejto oblasti sme významne vyššiu subjektívnu autonómiu zaznamenali u respondentov a respondentiek bývajúcich samostatne vo vlastnom byte/dome.

Na základe výsledkov výskumu môžeme konštatovať, že miera subjektívnej autonómie v oblasti bývania rastie s mierou objektívne vymedzenej autonómie v oblasti bývania.

Subjektívna autonómia a autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva

Preukázané súvislosti medzi subjektívnou spokojnosťou a momentálnym partnerským stavom poukazujú na to, že významne spokojnejší sú mladí ľudia žijúci v partnerstve. Z tejto skupiny najväčšiu spokojnosť uvádzali tí, ktorí sú ženatí/vydaté a slobodní respondenti a respondentky žijúci s partnerom viac ako pol roka. Na druhej strane významne nespokojnejší sú mladí ľudia bez partnera. Veľkú nespokojnosť uvádzali slobodní/é bez partnera/ky. Medzi nespokojných môžeme zaradiť i rozvedených bez partnera.

T34 Porovnanie spokojnosti v oblasti partnerstva s momentálnym rodinným stavom (podľa skupín)

Momentálny stav (podľa skupín)		Spokojnosť v oblasti partnerstva								Total	
		veľmi spokojní		spokojní		nespokojní		veľmi nespokojní			
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
S partnerom	Count	300	49,7	273	45,2	25	4,15	5	0,83	603	100,0
	AR	13,1	5	-,1	7	-12,6	-,7,4				
sám	Count	35	9,11	175	45,5	131	34,1	43	11,2	384	100,0
	AR	-13,1		,1	7	12,6	1	7,4	0		
Total	Count	335	33,9 4	448	45,3 9	156	15,8 1	48	4,86	987	100,0

Na mieru spokojnosti v oblasti partnerstva môže vplývať i skutočnosť, či v partnerstve/manželstve je už dieťa. Dieťa môže a malo by posilňovať vzťahy medzi partnermi. Výsledky uvádzame v nasledovnej tabuľke.

T35 Porovnanie spokojnosti v oblasti partnerstva s prítomnosťou dieťaťa/deti

Dieťa / deti		Spokojnosť v oblasti partnerstva								Total	
		veľmi spokojní		spokojní		nespokojní		veľmi nespokojní			
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
Áno, mám	Count	75	41,2	79	43,4	18	9,89	10	5,49	182	100,0

	AR	2,3	1	-,6	1	-2,4		,4			
Nie, nemám	Count	244	31,3	360	46,2	137	17,5	38	4,88	779	100,0
	AR	-3,4	2	1,0	1	3,1	9	,0			
Momentálne čakáme	Count	15	65,2	8	34,7	0	0,00	0	0,00	23	100,0
	AR	3,2	2	-1,0	8	-2,1		-1,1			
Total	Count	334	33,9 4	447	45,4 3	155	15,7 5	48	4,88	984	100,0

Štatistickým verifikovaním sme potvrdili vzájomný vzťah medzi spokojnosťou v oblasti partnerstva a prítomnosťou dieťaťa/detí. Zo zisteného vyplýva, že najspokojnejší sú tí, ktorí momentálne očakávajú potomstvo, zároveň aj tí, ktorí už potomstvo majú vyjadrili veľkú mieru spokojnosti v oblasti partnerstva. Týmto potvrdili fakt, že dieťa partnerský vzťah posilní. Väčšiu nespokojnosť v partnerských vzťahoch potvrdili tí, ktorí uviedli, že dieťa nemajú.

Miera subjektívnej spokojnosti s autonómiou v oblasti partnerstva rastie s mierou objektívne vymedzenej autonómie v oblasti partnerstva i rodičovstva (t.z., že väčšia spokojnosť je u tých, ktorí majú partnera/ku, respondenti, ktorí deti majú, resp. ich očakávajú sú najspokojnejší v partnerských vzťahoch).

V ďalšej časti sme sledovali či objektívne vymedzená miera autonómie v oblasti partnerstva i rodičovstva vplyva na subjektívnu spokojnosť v oblasti rodičovstva.

T36 Porovnanie spokojnosti v oblasti rodičovstva s momentálnym rodinným stavom

Momentálny stav		Spokojnosť v oblasti rodičovstva								Total	
		veľmi spokojní		spokojní		nespokojní		veľmi nespokojní			
		n	%	n	%	N	%	n	%		
slobodný/slobodná bez partnera	Count	45	23,08	136	69,74	12	6,15	2	1,03	195	100,0
	AR	-2,6		3,3		-1,0		-1,1			
slobodný/slobodná s partnerom viac ako pol roka	Count	55	30,73	111	62,01	10	5,59	3	1,68	179	100,0
	AR	,3		,5		-1,3		-,3			
ženatý/vydatá	Count	62	42,76	72	49,66	9	6,21	2	1,38	145	100,0
	AR	3,9		-3,0		-,8		-,6			
rozvedený/rozvedená bez partnera	Count	4	13,79	15	51,72	7	24,14	3	10,34	29	100,0
	AR	-2,0		-1,0		3,4		3,4			
rozvedený/rozvedená s partnerom viac ako pol roka	Count	5	27,78	7	38,89	5	27,78	1	5,55	18	100,0
	AR	-,2		-1,9		3,2		1,1			
vdovec/vdova bez partnera	Count	0	0,00	2	66,67	1	33,33	0	0,00	3	100,0
	AR	-1,1		,2		1,7		-,2			
vdovec/vdova s partnerom viac ako pol roka	Count	0	0,00	1	100,0	0	0,00	0	0,00	1	100,0
	AR	-,7		,8		-,3		-,1			
Total	Count	171	30,00	344	60,35	44	7,72	11	1,93	570	100,0

Konštatujeme, že sme štatisticky významné odlišnosti výskumom potvrdili, medzi spokojnosťou v oblasti rodičovstva a momentálnym rodinným stavom v oblasti partnerstva existuje vzájomný vzťah. Najspokojnejší v oblasti rodičovstva boli manželia. Svoju

spokojnosť prejavilo i väčšie množstvo slobodných respondentov bez partnera. Najväčšiu nespokojnosť uviedli rozvedení respondenti bez partnera.

T37 Porovnanie spokojnosti v oblasti rodičovstva s momentálnym rodinným stavom (podľa skupín)

Momentálny stav (podľa skupín)		Spokojnosť v oblasti rodičovstva								Total	
		veľmi spokojní		spokojní		nespokojní		veľmi nespokojní			
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
s partnerom	Count	122	35,57	191	55,68	24	7,00	6	1,75	343	100,0
	AR	3,6		-2,8		-,8		-,4			
sám	Count	49	21,59	153	67,40	20	8,81	5	2,20	227	100,0
	AR	-3,6		2,8		,8		,4			
Total	Count	171	30,00	344	60,35	44	7,72	11	1,93	570	100,0

Vzájomný vzťah medzi spokojnosťou v oblasti rodičovstva a momentálnym rodinným stavom v oblasti partnerstva (podľa skupín) sme potvrdili štatisticky významnými odlišnosťami. Celkovo viac ako 90,0% respondentov uviedlo svoju spokojnosť v oblasti rodičovstva. Veľmi spokojní v oblasti rodičovstva sú tí, ktorí majú partnera. Spokojní v oblasti rodičovstva sú i tí, ktorí uviedli, že partnera nemajú. Toto však môžeme vnímať skôr negatívne v neprospech rodičovstva.

Ďalej sme sledovali ako a či vôbec vplyva prítomnosť dieťaťa/deti na spokojnosť/nespokojnosť v oblasti rodičovstva. Výsledky uvádzame v nasledovnej tabuľke.

T38 Porovnanie spokojnosti v oblasti rodičovstva s prítomnosťou dieťaťa/deti

Dieťa / deti		Spokojnosť v oblasti rodičovstva								Total	
		veľmi spokojní		spokojní		nespokojní		veľmi nespokojní			
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
Áno, mám	Count	71	39,89	92	51,69	14	7,87	1	0,56	178	100,0
	AR	3,4		-2,9		,3		-1,6			
Nie, nemám	Count	91	24,33	245	65,51	28	7,49	10	2,67	374	100,0
	AR	-4,2		3,4		,1		1,8			
Momentálne čakáme	Count	9	60,00	6	40,00	0	0,00	0	0,00	15	100,0
	AR	2,6		-1,6		-1,1		-,6			
Total	Count	171	30,16	343	60,49	42	7,41	11	1,94	567	100,0

Výskumom sme potvrdili štatisticky významné odlišnosti medzi prítomnosťou dieťaťa a spokojnosťou v oblasti rodičovstva. Z hlbšej analýzy môžeme konštatovať, že najspokojnejší v oblasti rodičovstva boli tí, ktorí deti mali, resp. ich čakali. Naopak, vyššiu nespokojnosť uviedli najmä tí, ktorí dieťa nemali.

Subjektívne posúdenie možnosti žiť autonómne súvisí s autonómiou v oblasti partnerstva a rodičovstva len v jednom prípade. Slobodní respondenti a respondentky žijúci bez partnera významne viac súhlasili s tvrdením, že majú nevyhnutné zdroje, podporu a príležitosti na plnú sociálnu a politickú participovať vo všetkých sektoroch každodenného života.

Z výsledkov môžeme konštatovať, že miera subjektívnej spokojnosti s autonómiou v oblasti rodičovstva rastie s mierou objektívne vymedzenej autonómie v oblasti partnerstva i rodičovstva (t.z., že väčšia spokojnosť je u tých, ktorí majú dieťa/deti, resp. ich čakajú, platí tento vzťah i opačne, že respondenti, ktorí sú nespokojní zväčša dieťa/deti nemajú a ani nečakajú).

Subjektívna autonómia a relatívna autonómia

Vo vzťahu medzi vnímaním súčasnej situácie ako výsledku slobodných rozhodnutí a subjektívnym posúdením možnosti žiť autonómie sme vo všetkých troch oblastiach zaznamenali štatisticky významné súvislosti. Respondenti a respondentky, ktorí/ktoré vnímali svoju životnú situáciu ako výsledok svojich slobodných rozhodnutí zároveň významne častejšie súhlasili s tvrdením, že majú nevyhnutnú podporu, zdroje a príležitosti na autonómny život. Naopak mladí ľudia, ktorí nevnímajú svoju životnú situáciu ako výsledok ich slobodných rozhodnutí, respektíve ktorí čiastočne súhlasili, častejšie nemajú podporu, zdroje a príležitosti na autonómny život. **Subjektívna autonómia rastie spolu s relatívnou autonómiou.**

6. Zhrnutie

Autonómiu mladých ľudí v oblasti financií charakterizujú na jednej strane prevažujúce nezávislé príjmy z vlastných pracovných aktivít a kombinácia rôznych zdrojov príjmu.

Autonómia v oblasti financií **súvisí** s:

- Rodom (mladé ženy majú významne menej nezávislý príjem a častejšie sú závislé na blízkych a štáte, zároveň v porovnaní s mužmi disponujú nižšími príjmami);
- Vekom (ale s vekom automaticky autonómia nestúpa);
- Vzdelaním (ale s výškou vzdelania automaticky nestúpa);
- Pracovnou pozíciou (vyššiu mieru autonómie dosahujú zamestnaní respondenti a respondentky a živnostníci);
- Zdravotným stavom (respondenti a respondentky s veľkým zdravotným obmedzením, ktoré výrazne obmedzuje ich život sa vyznačujú závislosťou príjmu na štáte);
- Životnou úrovňou pôvodnej rodiny.

V autonómii v oblasti bývania sme zistili, že väčšina respondentov a respondentiek nedosahuje objektívnu mieru autonómie v oblasti bývania. Len tretina mladých ľudí má zabezpečené samostatné bývanie (vlastné alebo prenajaté). Autonómiu v oblasti bývania diferencujú nasledujúce sociálno-demografické charakteristiky mladých ľudí:

- Vek (so stúpajúcim vekom stúpa aj autonómia v oblasti bývania);
- Vzdelanie (so zvyšujúcim sa vzdelaním stúpa aj autonómia v oblasti bývania);
- Pracovnou pozíciou (zamestnanci, živnostníci a respondenti na rodičovskej dovolenke častejšie dosahujú autonómiu v oblasti bývania);
- Typ a životná úroveň pôvodnej rodiny (respondenti a respondentky z biologických rodín častejšie bývajú s rodičmi, u respondentov a respondentiek, kde bola životná úroveň ich pôvodnej rodiny výrazne nad hranicou uspokojovania potrieb, prevažuje samostatný spôsob bývania).

V oblasti partnerských vzťahov je väčšina respondentov a respondentiek autonómna (má partnera), avšak ak za najvyšší znak autonómnosti v partnerstve považujeme manželský zväzok je autonómia podstatne nižšia. Mladí ľudia sa **autonómiou v oblasti rodičovstva** nevyznačujú. Naše zistenia potvrdzujú odkladanie rodičovstva do vyššieho veku, ktoré je v posledných rokoch zrejme aj v našej krajine. Autonómiu v oblasti partnerstva a rodičovstva diferencujú nasledujúce demografické znaky:

- Rod (vyššou mierou autonómie v oblasti partnerstva a rodičovstva sa vyznačujú ženy v porovnaní s mužmi, významne častejšie žijú v partnerstve a zároveň sú rodičmi);
- Vek (so stúpajúcim vekom stúpa aj autonómia v oblasti partnerstva a rodičovstva);
- Pracovnou pozíciou (najvyššou mierou autonómie v oblasti partnerstva a rodičovstva sa vyznačujú zamestnanci, živnostníci a respondenti a respondentky na rodičovskej dovolenke, najnižšiu mieru autonómie vykazujú študenti a študentky);

Mladí ľudia sa vyznačujú vysokou mierou **relatívnej autonómie**, t.j. miery slobody v rozhodovaní a konaní. Relatívna autonómia je ovplyvnená:

- Vekom (nemožno jednoznačne konštatovať, že so stúpajúcim vekom stúpa aj relatívna autonómia);
- Vzdelaním (s výškou vzdelania pritom stúpa aj relatívna autonómia);
- Zdravotným stavom;
- Pôvodnou rodinou – jej typom a životnou úrovňou.

Mladí ľudia pociťujú vysokú mieru subjektívnej autonómie. Táto pritom súvisí s:

- Vekom (pocit subjektívnej autonómie ale s vekom nestúpa);
- Vzdelaním (respondenti a respondentky s vyšším vzdelaním vyjadrili vyššiu mieru subjektívnej autonómie ako respondenti a respondentky s nižším vzdelaním);
- Lokalitou bývania (mladí ľudia bývajúci na vidieku hodnotili existenciu podmienok pre participáciu a nezávislé rozhodnutia negatívnejšie);
- Životná úroveň pôvodnej rodiny.

Medzi autonómiou v oblasti financií a autonómiou v oblasti bývania existuje súvislosť. Nemožno však jednoznačne konštatovať, že s autonómiou v oblasti financií automaticky stúpa aj autonómia v oblasti bývania. Respondenti a respondentky s nezávislým príjmom síce významne častejšie bývajú samostatne, ale v skupine bývajúcej samostatne nachádzame aj respondentov a respondentky, ktorých príjem je charakterizovaný závislosťou na partnerovi alebo štáte. V tomto prípade ide najmä o respondentov a respondentky na rodičovskej dovolenke. S výškou príjmu však autonómia v oblasti bývania stúpa.

Autonómia v oblasti bývania vplýva na dosahovanie autonómie v oblasti partnerstva a rodičovstva. Respondenti a respondentky, ktorí/ktoré sú autonómni v oblasti bývania (majú samostatné bývanie mimo rodičov) dosahujú významne častejšie aj autonómiu v oblasti partnerstva (žijú v manželstve) a rodičovstva (majú deti alebo ich očakávajú).

Vyššiu mieru relatívnej autonómie vykazujú respondenti a respondentky s vyššou mierou autonómie v oblasti financií, bývania a partnerstva.

Vyššiu mieru subjektívnej autonómie vykazujú respondenti a respondentky s vyššou mierou autonómie v oblasti financií, v oblasti bývania, v oblasti partnerstva a rodičovstva v oblasti relatívnej autonómie.

